

σε συνεργασία με το
Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας της
Εθνικής Συνομοσπονδίας Ατόμων με Αναπηρία

Κέντρο Ανάπτυξης Εκπαιδευτικής Πολιτικής (ΚΑΝΕΠ/ΓΣΕΕ) Γενικής Συνομοσπονδίας Εργατών Ελλάδας

Ετήσια έκθεση για την εκπαίδευση 2017-2018 Τα βασικά μεγέθη της εκπαίδευσης

Σύνοψη
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΩΝ

η ελληνική πρωτοβάθμια & δευτεροβάθμια εκπαίδευση
ειδική αγωγή & εκπαίδευση
Μέρος Α: πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία στην εκπαίδευση & την απασχόληση
- το ευρωπαϊκό πλαίσιο αναφοράς (2005-2016)

Μάιος 2018
ΑΘΗΝΑ

Έργο:

ΤΑ ΒΑΣΙΚΑ ΜΕΓΕΘΗ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ 2017-2018

Η ελληνική πρωτοβάθμια & δευτεροβάθμια ειδική αγωγή & εκπαίδευση

Μέρος Α : πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία στην εκπαίδευση και την απασχόληση (2005-2016)

Διεθνείς & εθνικές βάσεις δεδομένων:

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΑΡΧΗ (ΕΛ.ΣΤΑΤ.)

Ενότητα : ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Στοιχεία : βάση δεδομένων για την εκπαίδευση 2001 έως και 2014 (Στοιχεία Έναρξης και Λήξης)

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ & ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ – ΓΕΝΙΚΟ ΛΟΓΙΣΤΗΡΙΟ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

Στοιχεία : Κρατικοί Προϋπολογισμοί & Απολογισμοί ετών 2005 έως και 2017

EUROSTAT

Ενότητα : ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ (Disability)

Στοιχεία : EU-SILK 2005-2016, EU-LFS (ad hoc study) 2011, EU-EHSIS (ad hoc study) 2012

Επεξεργασία ερευνητικών δεδομένων:

ΚΕΝΤΡΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ της ΓΣΕΕ (ΚΑΝΕΠ/ΓΣΕΕ)

Ερευνητική ομάδα:

Επιστημονικός υπεύθυνος

- Νίκος Παϊζης, Μαθηματικός – Ερευνητής, Επιστημονικός Σύμβουλος ΚΑΝΕΠ/ΓΣΕΕ

Ερευνητικός σχεδιασμός

- Νίκος Παϊζης, Μαθηματικός – Ερευνητής, Επιστημονικός Σύμβουλος ΚΑΝΕΠ/ΓΣΕΕ

σε συνεργασία με την Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία (Ε.Σ.Α.μεΑ.)

- Φανή Προβή, Κοινωνιολόγος, ΜΑ στην Κοινωνική Έρευνα, Επιστημονικά Υπεύθυνη «Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας» της Ε.Σ.Α.μεΑ.
- Δημήτρης Λογαράς, Κοινωνικός Ανθρωπολόγος, Επιστημονικό Στέλεχος Ε.Σ.Α.μεΑ. και μέλος της επιστημονικής ομάδας του «Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας» της Ε.Σ.Α.μεΑ.

Σχηματισμός και στατιστική επεξεργασία βάσεων δεδομένων

- Πωλίνα Φατούρου, Οικονομολόγος, MSc Κοινωνικών Ερευνών UoE UK, στέλεχος ΚΑΝΕΠ/ΓΣΕΕ

Επεξεργασία ανάπτυξη δεδομένων στο 1^ο Κεφάλαιο

- Νίκος Παϊζης, Μαθηματικός – Ερευνητής, Επιστημονικός Σύμβουλος ΚΑΝΕΠ/ΓΣΕΕ
- Παναγιώτα Καραθανάση, Πολιτικός Επιστήμων, MSc Διεθνών Σχέσεων ΠΑ.ΠΕΙ, στέλεχος ΚΑΝΕΠ/ΓΣΕΕ

Επεξεργασία δεδομένων στο 2^ο Κεφάλαιο

- Νίκος Παϊζης, Μαθηματικός – Ερευνητής, Επιστημονικός Σύμβουλος ΚΑΝΕΠ/ΓΣΕΕ
- Πωλίνα Φατούρου, Οικονομολόγος, MSc Κοινωνικών Ερευνών UoE UK, στέλεχος ΚΑΝΕΠ/ΓΣΕΕ

Επιμέλεια κειμένων

- Ιωάννα Μαμούχα, Οικονομολόγος, MSc Διοίκηση Ανθρώπινου Δυναμικού ΟΠΑ, στέλεχος ΚΑΝΕΠ/ΓΣΕΕ

Υποστήριξη ερευνητικού έργου – Επεξεργασία βάσεων δεδομένων – Αναζήτηση μετάφραση πηγών

- Παναγιώτα Καραθανάση, Πολιτικός Επιστήμων, MSc Διεθνών Σχέσεων ΠΑ.ΠΕΙ, στέλεχος ΚΑΝΕΠ/ΓΣΕΕ
- Χριστίνα Κουλού, αποφ. ΤΕΕ Ειδ. «Οικονομίας-Διοίκησης», στέλεχος ΚΑΝΕΠ/ΓΣΕΕ
- Ιωάννα Μαμούχα, Οικονομολόγος, MSc Διοίκηση Ανθρώπινου Δυναμικού ΟΠΑ, στέλεχος ΚΑΝΕΠ/ΓΣΕΕ

Δημοσιοποίηση :

ΑΘΗΝΑ, ΜΑΪΟΣ 2018

ISBN (set) e-book : 978-618-5006-30-3

ISBN (μερ. Α') e-book : 978-618-5006-31-0

Copyright : Κέντρο Ανάπτυξης Εκπαιδευτικής Πολιτικής της Γ.Σ.Ε.Ε. (ΚΑΝΕΠ/ΓΣΕΕ)

Διεύθυνση: 3^{ης} Σεπτεμβρίου 36, 10432 Αθήνα

Τηλ.: 210 5218700, Fax: 210 5218754

Email: info@kanep-gsee.gr, Ιστότοπος: www.kanep-gsee.gr

Παραγωγή – Εκτύπωση:

ΚΑΝΕΠ/ΓΣΕΕ Ηλεκτρονική έκδοση (σε μορφή PDF)

Τα βασικά μεγέθη της εκπαίδευσης 2017-2018

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ	11
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο ΑΠΟΤΥΠΩΣΗ ΤΩΝ ΒΑΣΙΚΩΝ ΜΕΓΕΘΩΝ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ	13
1.1 Συστημική προσέγγιση του εκπαιδευτικού συστήματος	15
1.2 Η εξέλιξη των βασικών (μη οικονομικών) μεγεθών της εκπαίδευσης	21
1.2.1 Πρωτοβάθμια εκπαίδευση: Νηπιαγωγεία	21
1.2.2 Πρωτοβάθμια εκπαίδευση: Δημοτικά σχολεία	25
1.2.3 Δευτεροβάθμια εκπαίδευση: Γυμνάσια	29
1.2.4 Δευτεροβάθμια εκπαίδευση: Γενικά Λύκεια	34
1.2.5 Δευτεροβάθμια εκπαίδευση: Επαγγελματική εκπαίδευση	39
1.2.6 Μεταδευτεροβάθμια εκπαίδευση	45
1.2.7 Τριτοβάθμια εκπαίδευση	47
1.3 Η εξέλιξη των οικονομικών μεγεθών της εκπαίδευσης	57
1.3.1 Διαφοροποιημένη εκτίμηση του ύψους των δημόσιων δαπανών για την εκπαίδευση	58
1.3.2 Δημόσιες δαπάνες για την εκπαίδευση	63
1.3.2.1 Δαπάνες Τακτικού Προϋπολογισμού	64
1.3.2.2 Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων	80
1.3.2.3 Δημόσιες δαπάνες ανά βαθμίδα εκπαίδευσης	85
1.3.3 Βασικοί δείκτες δημόσιας χρηματοδότησης των βαθμίδων της εκπαίδευσης	99
1.3.3.1 Πρωτοβάθμια εκπαίδευση	100
1.3.3.2 Δευτεροβάθμια εκπαίδευση	102
1.3.3.3 Τριτοβάθμια εκπαίδευση	103
1.3.3.4 Συσχέτιση κατά κεφαλή δαπανών ανά βαθμίδα	105
1.3.4 Δαπάνες νοικοκυριών για αγαθά και υπηρεσίες εκπαίδευσης	106
1.3.4.1 Δείκτες τιμών καταναλωτή για υπηρεσίες εκπαίδευσης	106
1.3.4.2 Έρευνα Οικογενειακών Προϋπολογισμών της ΕΛ.ΣΤΑΤ.	109
1.3.5 Συνολικές δαπάνες για εκπαίδευση	129
1.3.5.1 Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση	133
1.3.5.2 Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση	137
1.3.5.3 Τριτοβάθμια Εκπαίδευση	141
1.3.6 Δαπάνες για «σκιάδη εκπαίδευση»	145
1.3.6.1 Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση	146
1.3.6.2 Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση	148
1.3.6.3 Τριτοβάθμια Εκπαίδευση	149
1.3.7 Απόδοση της χρηματοδότησης στην εκπαίδευση	150
1.3.7.1 Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση	153
1.3.7.2 Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση	154
1.3.7.3 Τριτοβάθμια Εκπαίδευση	156
1.4 Το ευρωπαϊκό πλαίσιο αναφοράς της ελληνικής εκπαίδευσης	158
1.4.1 Εξέλιξη των βασικών στόχων ΕΕ-2020	159
1.4.1.1 Πρόωρη εγκατάλειψη από την εκπαίδευση & κατάρτιση (ISCED 1-3)	161
1.4.1.2 Δείκτης τριτοβάθμιου μορφωτικού επιπέδου (ISCED 5-6)	167
1.4.1.3 Συμμετοχή στην προσχολική εκπαίδευση ISCED 0	169

1.4.1.4 Συμμετοχή στη Δια βίου μάθηση	170
1.5 Εκπαίδευση και αγορά εργασίας των νέων στην Ελλάδα και στην ΕΕ ...	174
1.5.1 Δείκτης ανεργίας των νέων	174
1.5.2 Νέοι εκτός εκπαίδευσης/κατάρτισης και εργασίας	177
1.5.3 Συνάφεια θέσεως εργασίας και μορφωτικού επιπέδου των εργαζομένων	182

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο ΒΑΣΙΚΑ ΜΕΓΕΘΗ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ ΣΤΗΝ ΕΕ-28.....187

2.1 Το σκεπτικό της Σύμβασης του ΟΗΕ για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία.....	191
2.2 Μεθοδολογικό σημείωμα	193
2.3 Στοιχεία ταυτότητας του πληθυσμού των ατόμων με αναπηρία	196
2.3.1 Ανά φύλο	198
2.3.2 Ανά ηλικιακή ομάδα	199
2.3.3 Ανά χώρα υπηκοότητας	200
2.3.4 Ανά βαθμό αστικότητας.....	201
2.3.5 Μορφωτικό επίπεδο	203
2.3.5.1 Ανά επίπεδο σοβαρότητας περιορισμού/ αναπηρίας	206
2.3.5.2 Ανά φύλο.....	207
2.3.5.3 Ανά ηλικιακή ομάδα	208
2.3.6 Κατάσταση απασχόλησης.....	209
2.3.6.1 Ανά επίπεδο σοβαρότητας περιορισμού/ αναπηρίας	213
2.3.6.2 Ανά φύλο.....	217
2.3.6.3 Ανά ηλικιακή ομάδα	218
2.3.7 Βασικοί δείκτες απασχόλησης	219
2.3.7.1 Ποσοστό Ανεργίας.....	219
2.3.7.2 Ποσοστό Απασχόλησης	221
2.3.7.3 Ποσοστό λοιπών μη οικονομικά ενεργών (εκτός συνταξιούχων) ατόμων	222
2.3.7.4 Ποσοστό Συνταξιούχων	224
2.3.7.5 Ανά επίπεδο σοβαρότητα περιορισμού/αναπηρίας	226
2.3.8 Συσχέτιση δεικτών εργασίας & εκπαίδευσης	227
2.4 Διαφοροποίηση της κατανομής του εισοδήματος και της φτώχειας στα άτομα με αναπηρία.....	229
2.4.1 Ισοδύναμο διαθέσιμο εισόδημα των ατόμων με αναπηρία.....	230
2.4.1.1 Ανά επίπεδο σοβαρότητας της αναπηρίας	234
2.4.1.2 Ανά φύλο.....	237
2.4.1.3 Ανά ηλικιακή ομάδα	240
2.4.2 Άτομα σε κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικό αποκλεισμό	243
2.4.2.1 Ανά φύλο.....	246
2.4.2.2 Ανά ηλικιακή ομάδα	247
2.4.3 Άτομα σε κίνδυνο φτώχειας πριν & μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις.....	252
2.4.3.1 Άτομα σε κίνδυνο φτώχειας πριν τις κοινωνικές μεταβιβάσεις.....	252
2.4.3.2 Άτομα σε κίνδυνο φτώχειας μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις.....	261
2.4.4 Απασχολούμενοι σε κίνδυνο φτώχειας	270
2.4.4.1 Ανά φύλο.....	273
2.4.4.2 Ανά ηλικιακή ομάδα	274
2.4.4.3 Μισθωτοί σε κίνδυνο φτώχειας	277
2.4.4.4 Μη-μισθωτοί απασχολούμενοι σε κίνδυνο φτώχειας	280
2.4.5 Άτομα σε σοβαρή υλική αποστέρηση	284
2.4.5.1 Ανά φύλο.....	287
2.4.5.2 Ανά ηλικιακή ομάδα	287

2.4.5.3	Ανά κατηγορία αποστέρησης αγαθών και υπηρεσιών	292
2.4.6	Άτομα που διαβιούν σε νοικοκυριά με χαμηλή ένταση εργασίας ..	297
2.4.6.1	Ανά φύλο	300
2.4.6.2	Ανά ηλικιακή ομάδα.....	301
2.5	Διαφοροποίηση της πρόσβασης στην εκπαίδευση των ατόμων με αναπηρία	306
2.5.1	Συμμετοχή στην εκπαίδευση & κατάρτιση	317
2.5.1.1	Συμμετοχή στην τυπική εκπαίδευση	321
2.5.1.2	Συμμετοχή στη μη-τυπική εκπαίδευση & Κατάρτιση	326
2.5.2	Μορφωτικό επίπεδο ατόμων με αναπηρία.....	331
2.5.2.1	Ανά φύλο	335
2.5.2.2	Ανά ηλικιακή ομάδα.....	336
2.5.3	Βασικοί δείκτες για την εκπαίδευση των ατόμων με αναπηρία	339
2.5.3.1	Πρόωρη εγκατάλειψη από την εκπαίδευση & κατάρτιση (ISCED 1-3).....	339
2.5.3.2	Δείκτης τριτοβάθμιου μορφωτικού επιπέδου (ISCED 5-6)	342
2.5.3.3	Νέοι εκτός εκπαίδευσης/ κατάρτισης & εργασίας	343
2.5.3.4	Συσχέτιση δεικτών εργασίας & εκπαίδευσης	345
2.6	Διαφοροποίηση της πρόσβασης στην αγορά εργασίας των ατόμων με αναπηρία	347
2.6.1	Από τη φιλανθρωπία στην εργασία	347
2.6.2	Δείκτες μη απασχολούμενων ατόμων με αναπηρία	349
2.6.2.1	Ανά φύλο	350
2.6.2.2	Ανά ηλικιακή ομάδα.....	351
2.6.2.3	Ως προς τον κύριο λόγο που τους κατέστησε μη απασχολούμενους.....	354
2.6.2.4	Ως προς τον τύπο της ειδικής υποστήριξης	357
2.6.3	Δείκτες οικονομικά μη ενεργών ατόμων με αναπηρία	358
2.6.3.1	Ανά φύλο	359
2.6.3.2	Ανά ηλικιακή ομάδα.....	360
2.6.3.3	Ως προς τον κύριο λόγο που δεν αναζήτησαν εργασία	363
2.6.4	Δείκτες οικονομικά ενεργών ατόμων με αναπηρία	366
2.6.4.1	Ανά φύλο	367
2.6.4.2	Ανά ηλικιακή ομάδα.....	368
2.6.5	Δείκτες ανέργων ατόμων με αναπηρία	372
2.6.5.1	Ανά φύλο	373
2.6.5.2	Ανά ηλικιακή ομάδα.....	374
2.6.6	Δείκτες απασχολούμενων ατόμων με αναπηρία	377
2.6.6.1	Ανά φύλο	378
2.6.6.2	Ανά ηλικιακή ομάδα.....	379
2.6.6.3	Ως προς το καθεστώς απασχόλησης.....	382
2.6.6.4	Ανά τύπο απασχόλησης (πλήρης & μερική)	385
2.6.6.5	Απασχόληση σε θέση ευθύνης	388
2.6.6.6	Ανά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας.....	389
2.6.6.7	Ανά επάγγελμα.....	393
2.6.6.8	Ως προς το εβδομαδιαίο ωράριο εργασίας.....	397
2.6.6.9	Ως προς τη συχνότητα της κατ' οίκον εργασίας.....	399
2.6.6.10	Ως προς το είδος της ειδικής υποστήριξης που αξιοποίησαν	401
2.6.7	Άτομα που περιορίστηκαν στην εργασία.....	403
2.6.7.1	Ανά φύλο	403
2.6.7.2	Ανά ηλικιακή ομάδα.....	404
2.6.7.3	Ως προς την αιτία περιορισμού στην εργασία	407
2.6.7.4	Περιορισμός ως προς τον όγκο της δουλειάς	410
2.6.7.5	Περιορισμός ως προς το είδος της δουλειάς	414

2.6.7.6	Περιορισμός ως προς τη μετάβαση από & προς την εργασία	418
2.6.8	Συσχέτιση δεικτών απασχόλησης	422
2.7	Άτομα με αναπηρία στην ευρωπαϊκή έρευνα για την υγεία και την κοινωνική ενσωμάτωση	424
2.7.1	Ανά φύλο	424
2.7.2	Ανά ηλικιακή ομάδα	425
2.7.3	Ανά επίπεδο εκπαίδευσης	431
2.7.3.1	Ανά φύλο	434
2.7.3.2	Ανά ηλικιακή ομάδα	436
2.7.4	Ανά εργασιακή κατάσταση	439
2.7.4.1	Ανά φύλο	443
2.7.4.2	Ανά ηλικιακή ομάδα	444
2.7.5	Συσχέτιση δεικτών εργασίας & εκπαίδευσης	446
2.7.6	Ανά επίπεδο εισοδήματος	448
2.7.6.1	Ανά φύλο	450
2.7.6.2	Ανά ηλικιακή ομάδα	451
2.7.7	Συσχέτιση δεικτών εκπαίδευσης & διαθέσιμου εισοδήματος	455
2.8	Διαφοροποίηση των ατόμων με αναπηρία ως προς το αίτιο της αναπηρίας	457
2.8.1	Άτομα με αναπηρία με μακροχρόνιο πρόβλημα υγείας	458
2.8.1.1	Ανά φύλο	459
2.8.1.2	Ανά ηλικιακή ομάδα	460
2.8.2	Άτομα με αναπηρία με μακροχρόνια δυσκολία σε βασικές δραστηριότητες	465
2.8.2.1	Ανά φύλο	466
2.8.2.2	Ανά ηλικιακή ομάδα	466
2.8.3	Άτομα με αναπηρία με μακροχρόνια δυσκολία σε δραστηριότητες φροντίδας του σπιτιού	472
2.8.3.1	Ανά φύλο	472
2.8.3.2	Ανά ηλικιακή ομάδα	473
2.8.4	Άτομα με αναπηρία με μακροχρόνια δυσκολία σε δραστηριότητες προσωπικής φροντίδας	478
2.8.4.1	Ανά φύλο	479
2.8.4.2	Ανά ηλικιακή ομάδα	480
2.9	Διαφοροποίηση των ατόμων με αναπηρία ως προς τους τομείς ζωής που περιορίζονται	486
2.9.1	Ανά φύλο	490
2.9.2	Ανά ηλικιακή ομάδα	494
2.9.2.1	Ανά φύλο	501
2.9.3	Ανά επίπεδο εκπαίδευσης	502
2.9.3.1	Ανά φύλο	509
2.9.4	Ανά εργασιακή κατάσταση	511
2.9.4.1	Ανά φύλο	518
2.9.5	Διαφοροποίηση των ατόμων με αναπηρία ως προς τη σοβαρότητα της αναπηρίας	520
2.9.6	Χαμηλός δείκτης σοβαρότητας της αναπηρίας	520
2.9.6.1	Ανά φύλο	521
2.9.6.2	Ανά ηλικιακή ομάδα	522
2.9.6.3	Ανά επίπεδο εκπαίδευσης	527
2.9.6.4	Ανά εργασιακή κατάσταση	532
2.9.7	Ενδιάμεσος δείκτης σοβαρότητας της αναπηρίας	537
2.9.7.1	Ανά φύλο	537

2.9.7.2	Ανά ηλικιακή ομάδα.....	538
2.9.7.3	Ανά επίπεδο εκπαίδευσης	543
2.9.7.4	Ανά εργασιακή κατάσταση	548
2.9.8	Υψηλός δείκτης σοβαρότητας της αναπηρίας	553
2.9.8.1	Ανά φύλο	553
2.9.8.2	Ανά ηλικιακή ομάδα.....	554
2.9.8.3	Ανά επίπεδο εκπαίδευσης	559
2.9.8.4	Ανά εργασιακή κατάσταση	564
2.10	Η θέση της Ελλάδας μεταξύ των κρατών-μελών της ΕΕ-28	570
2.11	Συμπερασματικά	580
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ		583
ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΠΙΝΑΚΩΝ		584
ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ		585
ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ /ΧΑΡΤΩΝ		601

ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ & ΣΤΗΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ

Η θέση της Ελλάδας μεταξύ των κρατών-μελών της ΕΕ-28

Στη συγκεκριμένη ενότητα επιχειρείται να εντοπιστεί η θέση της Ελλάδας μεταξύ των κρατών-μελών της ΕΕ-28 αξιοποιώντας συνολικά **27 βασικούς δείκτες** για τα άτομα με αναπηρία στην Ελλάδα από το σύνολο όλων των δεικτών που παρουσιάστηκαν στο συγκεκριμένο κεφάλαιο. Εξ αυτών, οι **8 δείκτες** αφορούν στην πρόσβαση στην εκπαίδευση, οι **14 δείκτες** αφορούν στην πρόσβαση στην απασχόληση και οι **5 δείκτες** αφορούν στο εισόδημα και στις συνθήκες διαβίωσης των ατόμων με αναπηρία. Σε κάθε δείκτη αποτυπώνεται η τιμή της ΕΕ-28 και της Ελλάδας στα άτομα με αναπηρία ηλικίας από 16 ετών & άνω και παράλληλα αποτυπώνεται η απόκλιση (ή μη) των συγκεκριμένων τι-

μών μεταξύ των συνομηλίκων ατόμων με αναπηρία (ΑμεΑ) και των ατόμων χωρίς αναπηρία (ΑχωρίςΑ).

Στον ακόλουθο πίνακα αποτυπώνονται οι παράμετροι θέσης και διασποράς στην ΕΕ-28 την Ελλάδα και των top5 και bottom5 κρατών-μελών της ΕΕ το 2016 καθώς και ο λόγος top5 προς bottom5 για τους τρεις δείκτες μορφωτικού επιπέδου ανά επίπεδο εκπαίδευσης (ISCED 0-2, ISCED 3-4 και ISCED 5-6) και των αντίστοιχων αναλογιών πιθανοτήτων (odds ratio), καθώς και ο ρυθμός μεταβολής των δεικτών και του λόγου top5 προς bottom5 των περιόδων αναφοράς 2010-2016 για την οποία διατίθενται σχετικά στοιχεία ανά δείκτη.

Πίνακας 2.1: Παράμετροι θέσης και διασποράς των δεικτών μορφωτικού επιπέδου στα άτομα με & χωρίς αναπηρία ηλικίας από 16 ετών & άνω στα 28 κράτη-μέλη της ΕΕ το 2016 και ρυθμός μεταβολής των παραμέτρων και δεικτών την περίοδο αναφοράς 2010-2016

Μεταβλητή	Πληθυσμός ΑμεΑ (ανά μελέτη) & δείκτης απόκλισης	2016						Ρυθμός μεταβολής περιόδου 2010-2016					
		top5	τιμή Ε.Ε	bottom5	Ελλάδα		t5/b5	τιμή Ε.Ε.	τιμή Ελλάδας	t5/b5			
					Θέση	Τιμή							
μορφωτικό επίπεδο ISCED 0-2 (ηλικίας από 16 ετών & άνω)	ΑμεΑ EU-SILC (δείκτης GAU)	49,9%	34,8%	23,8%	9η στα 28 κράτη	42,8%	2,1	1,5%	▲	34,6%	▲	8,6%	▲
	αναλογία πιθανοτήτων	1,75	1,44	1,27	2η στα 28 κράτη	1,73	1,4	3,6%	▲	-4,1%	▼	-2,6%	▼
μορφωτικό επίπεδο ISCED 3-4 (ηλικίας από 16 ετών & άνω)	ΑμεΑ EU-SILC (δείκτης GAU)	33,1%	21,3%	11,2%	22η στα 28 κράτη	14,9%	3,0	-1,8%	▼	58,5%	▲	-8,2%	▼
	αναλογία πιθανοτήτων	1,03	0,88	0,57	26η στα 28 κράτη	0,60	1,8	165,6%	▲	267,1%	▲	-55,0%	▼
μορφωτικό επίπεδο ISCED 5-6 (ηλικίας από 16 ετών & άνω)	ΑμεΑ EU-SILC (δείκτης GAU)	24,9%	15,1%	7,9%	21η στα 28 κράτη	12,3%	3,1	-3,2%	▼	132,1%	▲	0,6%	▲
	αναλογία πιθανοτήτων	0,77	0,63	0,46	26η στα 28 κράτη	0,50	1,7	216,1%	▲	699,6%	▲	-57,6%	▼

Πηγή: EUROSTAT – EU SILC

Επεξεργασία: ΚΑΝΕΠ/ΤΣΕΕ

Η Ελλάδα, σύμφωνα με τα στοιχεία του 2016, συγκαταλέγεται ανάμεσα στα κράτη-μέλη με τις μεγαλύτερες ανισότητες ως προς την πρόσβαση στην εκπαίδευση των ατόμων με περιορισμό/αναπηρία ηλικίας από 16 ετών & άνω, με το βαθμό εκπροσώπησης τους να μειώνεται σημαντικά καθώς αυξάνεται το επίπεδο εκπαίδευσης.

Το 2016 το **42,8%** των ατόμων στην Ελλάδα που έχουν ολοκληρώσει το πολύ έως και την κατώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση (ISCED 0-2) δηλώνουν περιορισμό δραστηριότητας/αναπηρία. Στο μεσαίο μορφωτικό επίπεδο (ISCED 3-4) η αναλογία των ατόμων με αναπηρία εμφανίζεται σημαντικά χαμηλότερη (**14,9%**), ενώ μόλις 1 στα 10 άτομα (**12,3%**) που έχουν ολοκληρώσει την τριτοβάθμια εκπαίδευση (ISCED 5-6) χαρακτηρίζεται ως άτομο με αναπηρία. Πιο συγκεκριμένα, η χώρα:

- Παρουσιάζει τον **2^ο** υψηλότερο βαθμό υπερεκπροσώπησης των ατόμων με αναπηρία στο χαμηλότερο μορφωτικό επίπεδο (ISCED 0-2), με την αναλογία τους στην κατηγορία να εμφανίζεται κατά **73,0%**

υψηλότερη της αντίστοιχης στο συνολικό πληθυσμό. Την ίδια χρονιά η αντίστοιχη διαφορά στο σύνολο της ΕΕ-27 είναι της τάξης του **44,0%**, ενώ τα 5 κράτη-μέλη με τον χαμηλότερο βαθμό υπερεκπροσώπησης καταγράφουν διαφορά της αναλογίας των ατόμων με αναπηρία στην κατηγορία ISCED 0-2 κατά **27,0%** της αντίστοιχης του συνολικού πληθυσμού τους

- Κατέχει την **26^η** θέση στη σειρά κατάταξης, σημειώνοντας ιδιαίτερα χαμηλές τιμές στο βαθμό εκπροσώπησης των ατόμων με αναπηρία, τόσο στο μεσαίο (ISCED 3-4) όσο και στο υψηλό (ISCED 5-6) μορφωτικό επίπεδο, με την αναλογία των ατόμων με αναπηρία στην κατηγορία ISCED 3-4 και ISCED 5-6 να αντιστοιχεί μόλις στο **60%** και στο **50%** αντίστοιχα, του συνολικού πληθυσμού.

Στον ακόλουθο πίνακα αποτυπώνονται οι παράμετροι θέσης και διασποράς στην ΕΕ-28 την Ελλάδα και των top5 και bottom5 κρατών-μελών της ΕΕ το 2011 καθώς και ο λόγος top5 προς bottom5 για δύο εκπαιδευτικούς δείκτες που αφορούν στη συμμετοχή στην τυπική & μη-τυπική εκπαίδευση των ατόμων με περιορι-

σμό/αναπηρία ηλικίας από **15 έως & 64 ετών** και των τριών **βασικών δεικτών** (benchmarks) στο πλαίσιο των στόχων για τη στρατηγική **ΕΕ-2020** στον τομέα της **ΕΚ-**

παίδευσης, καθώς και των αντίστοιχων **λόγων** του **ποσοστού των ΑμεΑ** προς το **ποσοστό των ΑχωρίςΑ** ανά δείκτη.

Πίνακας 2.2: Παράμετροι **θέσης και διασποράς** των βασικών **εκπαιδευτικών δεικτών** στα άτομα **με & χωρίς αναπηρία** ηλικίας από **15 έως & 64 ετών** στα 28 κράτη-μέλη της ΕΕ το 2011

Μεταβλητή	Πληθυσμός ΑμεΑ (ανά μελέτη) & δείκτης απόκλισης	2011					
		top5	τιμή Ε.Ε.	bottom5	Ελλάδα		t5/b5
					Θέση	Τιμή	
συμμετοχή στην ΤΥΠΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ (ηλικίας από 15 έως & 64 ετών)	ΑμεΑ EU-LFS	9,1	4,6	0,9	25η στα 28 κράτη	1,4	9,8
	αναλογία % ΑμεΑ/ΑχωρίςΑ	0,48	0,30	0,07	24η στα 28 κράτη	0,11	7,2
συμμετοχή στην ΜΗ ΤΥΠΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ & ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ (ηλικίας από 15 έως & 64 ετών)	ΑμεΑ EU-LFS	15,2	5,5	1,1	22η στα 23 κράτη	0,6	46,2
	αναλογία % ΑμεΑ/ΑχωρίςΑ	0,96	0,76	0,31	23η στα 23 κράτη	0,15	3,1
ΠΡΩΡΗ ΕΓΚΑΤΑΛΕΪΨΗ από την ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ/ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ (ηλικίας από 18 έως & 24 ετών)	ΑμεΑ EU-LFS	51,0	25,1	16,4	6η στα 28 κράτη	39,2	3,1
	αναλογία % ΑμεΑ/ΑχωρίςΑ	6,36	2,02	1,66	11η στα 28 κράτη	3,11	3,8
μορφωτικό επίπεδο ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑΣ (ηλικίας από 30 έως & 34 ετών)	ΑμεΑ EU-LFS	34,4	23,9	0,0	υψηλότερη 21ης στα 21 ⁽¹⁾ κράτ	οριακά 0,0%	3,8
	αναλογία % ΑμεΑ/ΑχωρίςΑ	0,88	0,67	0,0	:	:	2,6
δείκτης NEETs νέοι εκτός ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ/ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ & ΕΡΓΑΣΙΑΣ (ηλικίας από 15 έως & 34 ετών)	ΑμεΑ EU-LFS	61,5	30,7	16,3	4η στα 28 κράτη	55,3	3,8
	αναλογία % ΑμεΑ/ΑχωρίςΑ	4,10	1,97	1,33	14η στα 28 κράτη	2,35	3,1

⁽¹⁾ Κράτη-μέλη για τα οποία διατίθενται **μη μηνιαία στοιχεία**

⁽²⁾ Η τιμή αφορά στη Μάλτα

Πηγή: Eurostat, Access to Education (LFS) ad-hoc 2011

Επεξεργασία: ΚΑΝΕΠ/ΓΣΕΕ

Η **Ελλάδα**, σύμφωνα με τα στοιχεία του **2011**, καταγράφει:

- **χαμηλό** δείκτη **συμμετοχής στην τυπική εκπαίδευση** των **ατόμων με αναπηρία** ηλικίας από **15 έως & 64 ετών (1,4%)** που την κατατάσσει στην **25^η θέση** μεταξύ των κρατών-μελών της ΕΕ, τιμή **υπολειπόμενη** ελαφρά της αντίστοιχης τιμής της ΕΕ (**4,6%**), και
- ιδιαίτερα **χαμηλό** δείκτη **συμμετοχής στην μη-τυπική εκπαίδευσης των ατόμων με αναπηρία** στη συγκεκριμένη ηλικιακή ομάδα (**0,6%**) που την κατατάσσει στην **22^η θέση** μεταξύ των κρατών-μελών της ΕΕ, τιμή **υπολειπόμενη** σημαντικά της αντίστοιχης τιμής της ΕΕ (**5,5%**) και συντριπτικά της κατηγορίας **top5** των κρατών-μελών της ΕΕ (**15,2%**).

Από τη μελέτη της κατανομής της **αναλογίας πιθανοτήτων** των συγκεκριμένων δεικτών στα **άτομα με αναπηρία** στην ΕΕ και την αντίστοιχη θέση της **Ελλάδας** αξίζει να σημειωθεί ότι:

- στο δείκτη **συμμετοχή στην τυπική εκπαίδευση** η χώρα καταγράφει την **24η θέση** στην ΕΕ με το ποσοστό των **ατόμων με αναπηρία** να **υπολείπεται** σημαντικά των **ΑχωρίςΑ** (αντιστοιχεί στο **11,0%** των **ΑχωρίςΑ**), τιμή **υπολειπόμενη** της αντίστοιχης τιμής

στην ΕΕ (αντιστοιχεί στο **30,0%** των **ΑχωρίςΑ**) και σημαντικά **υπολειπόμενη** της κατηγορίας **top5** των κρατών-μελών της ΕΕ (αντιστοιχεί στο **48,0%** των **ΑχωρίςΑ**).

- στο δείκτη **συμμετοχής στη μη-τυπική εκπαίδευση** η χώρα καταγράφει την **22η θέση** στην ΕΕ με το ποσοστό των **ατόμων με αναπηρία** να **υπολείπεται** των **ΑχωρίςΑ** (αντιστοιχεί στο **15,0%** των **ΑχωρίςΑ**), τιμή **υπολειπόμενη** της αντίστοιχης τιμής στην ΕΕ (**αντιστοιχεί στο 76,0%** των **ΑχωρίςΑ**) και **υπολειπόμενη** σημαντικά της κατηγορίας **top5** των κρατών-μελών της ΕΕ όπου καταγράφεται **ισόρροπη** εκπροσώπηση (**αντιστοιχεί στο 96,0%** των **ΑχωρίςΑ**).

Την ίδια χρονιά, ως προς τους τρεις **βασικούς εκπαιδευτικούς δείκτες** (benchmarks) στο πλαίσιο των στόχων για τη στρατηγική **ΕΕ-2020** η **Ελλάδα** καταγράφει:

- **υψηλή** τιμή του δείκτη **πρώρης εγκατάλειψης από την εκπαίδευση/ κατάρτιση** στα **άτομα με αναπηρία** ηλικίας από **15 έως & 64 ετών (39,2%)** που την κατατάσσει στην **6^η υψηλότερη θέση** μεταξύ των κρατών-μελών της ΕΕ, τιμή **υπερέχουσα** σημαντικά της αντίστοιχης τιμής της ΕΕ (**25,1%**) και σημαντικά υψηλότερη της κατηγορίας **bottom5** των κρατών-μελών της ΕΕ (**16,4%**),

- οριακά μηδενική τιμή στο δείκτη μορφωτικό επίπεδο τριοβάθμιας εκπαίδευσης (απόφοιτοι ISCED 5-6 στους νέους ηλικίας από 30 έως & 34 ετών) στα άτομα με αναπηρία, και
- ιδιαίτερα υψηλή τιμή (**55,3%**) του δείκτη **NEETs** (νέοι ηλικίας από 15 έως & 34 ετών ταυτόχρονα εκτός εκπαίδευσης/ κατάρτισης & εργασίας) στα άτομα με αναπηρία που την κατατάσσει στην **4^η υψηλότερη θέση** μεταξύ των κρατών-μελών της ΕΕ, τιμή υπερέχουσα σημαντικά της αντίστοιχης τιμής της ΕΕ (**30,7%**) και συντριπτικά υψηλότερη της κατηγορίας **bottom5** των κρατών-μελών της ΕΕ (**16,3%**).

Από τη μελέτη της κατανομής της αναλογίας πιθανοτήτων των συγκεκριμένων δεικτών στα άτομα με αναπηρία στην ΕΕ-28 και την αντίστοιχη θέση της Ελλάδας αξίζει να σημειωθεί ότι:

- στο δείκτη πρώρης εγκατάλειψης από την εκπαίδευση/ κατάρτιση η χώρα καταγράφει την **11η** θέση στην ΕΕ-28 με το ποσοστό των ατόμων με αναπηρία να υπερέχει σημαντικά των **ΑχωρίςΑ** (κατά **211,0%**), τιμή υπερέχουσα της αντίστοιχης τιμής στην ΕΕ (υπεροχή κατά **102,0%**) και σημαντικά υπερέχουσα της κατηγορίας **bottom5** των κρατών-μελών της ΕΕ (υπεροχή κατά **66,0%**).
- στο δείκτη **NEETs** η χώρα καταγράφει την **14η** θέση στην ΕΕ-28 με το ποσοστό των ατόμων με αναπηρία να υπερέχει σημαντικά των **ΑχωρίςΑ** (κατά **135,0%**),

τιμή υπερέχουσα της αντίστοιχης τιμής στην ΕΕ (υπεροχή κατά **97,0%**) και σημαντικά υπερέχουσα της κατηγορίας **bottom5** των κρατών-μελών της ΕΕ (υπεροχή κατά **33,0%**).

Από τους εκπαιδευτικούς δείκτες των προηγούμενων δύο πινάκων γίνεται εμφανής η ανισότητα στην πρόσβαση στην εκπαίδευση των ατόμων με αναπηρία στην Ελλάδα, με τη συγκεκριμένη πληθυσμιακή ομάδα να παρουσιάζει σημαντικά υψηλότερες πιθανότητες να σταματήσει τη φοίτησή της στις χαμηλότερες βαθμίδες της εκπαίδευσης απ' ότι τα άτομα χωρίς αναπηρία, καταγράφοντας σημαντικά χαμηλότερο μορφωτικό επίπεδο, υψηλότερα ποσοστά πρόωρης εγκατάλειψης της εκπαίδευσης & κατάρτισης και υψηλότερες τιμές στο δείκτη **NEETs** συγκριτικά με τα άτομα χωρίς αναπηρία.

Στον ακόλουθο πίνακα αποτυπώνονται οι παράμετροι θέσης και διασποράς στην ΕΕ-28 την Ελλάδα και των **top5** και **bottom5** κρατών-μελών της ΕΕ το 2011 καθώς και ο λόγος top5 προς bottom5 των δεικτών ανεργίας και απασχόλησης και των αντίστοιχων αναλογιών πιθανοτήτων (odds ratio) στα άτομα με & χωρίς αναπηρία ηλικίας από 16 έως & 64 ετών, καθώς και ο ρυθμός μεταβολής των δεικτών και του λόγου **top5 προς bottom5** των περιόδων αναφοράς **2008-2013** για την οποία διατίθενται σχετικά στοιχεία.

Πίνακας 2.3: Παράμετροι θέσης και διασποράς των δεικτών ανεργίας & απασχόλησης στα άτομα με & χωρίς αναπηρία ηλικίας από 16 έως & 64 ετών στα 28 κράτη-μέλη της ΕΕ το 2013 και ρυθμός μεταβολής των παραμέτρων και δεικτών την περίοδο αναφοράς 2008-2013

Μεταβλητή	Πληθυσμός ΑμεΑ (ανά μελέτη) & δείκτης απόκλισης	2013					Ρυθμός μεταβολής περιόδου 2008-2013				
		top5	τιμή Ε.Ε.	bottom5	Ελλάδα		τιμή Ε.Ε.	τιμή Ελλάδας	t5/b5		
					Θέση	Τιμή					
δείκτης ΑΝΕΡΓΙΑΣ (ηλικίας από 16 έως & 64 ετών)	ΑμεΑ EU-SILC (δείκτης GAU)	32,9%	18,3%	10,3%	1η στα 28 κράτη	37,2%	3,2	16,3%	▲	116,4%	▲ -23,3% ▼
	αναλογία πιθανοτήτων	3,66	1,68	1,20	22η στα 28 κράτη	1,34	3,1	-26,8%	▼	-34,1%	▼ -19,9% ▼
δείκτης ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ (ηλικίας από 16 έως & 64 ετών)	ΑμεΑ EU-SILC (δείκτης GAU)	56,2%	48,7%	29,6%	26η στα 28 κράτη	30,5%	1,9	3,3%	▲	-15,9%	▼ 9,4% ▲
	αναλογία πιθανοτήτων	0,81	0,72	0,50	19η στα 28 κράτη	0,60	1,6	5,8%	▲	6,7%	▲ 3,6% ▲

Πηγή: EUROSTAT – EU SILC

Επεξεργασία: ΚΑΝΕΠ/ΓΣΕΕ

Η Ελλάδα, σύμφωνα με τα στοιχεία του 2013, κατέχει τον υψηλότερο δείκτη ανεργίας των ατόμων με περιορισμό/ αναπηρία ηλικίας από 16 έως & 64 ετών (**37,2%**) στην ΕΕ-28 και ταυτόχρονα το 2^ο χαμηλότερο δείκτη απασχόλησης των ατόμων με αναπηρία στη συγκεκριμένη ηλικιακή ομάδα (**30,5%**). Κατά την περίοδο αναφοράς (**2008-2013**) ο δείκτης ανεργίας αυξάνεται σημαντικά (κατά **116,4%**), ενώ ο δείκτης απασχόλησης μειώνεται (κατά **-15,9%**) την ίδια περίοδο. Από τη μελέτη της κατανομής της αναλογίας πιθανοτήτων των συγκεκριμένων δεικτών στα άτομα με αναπηρία στην ΕΕ-28 και την αντίστοιχη θέση της Ελλάδας αξίζει να σημειωθεί ότι:

- στο δείκτη ανεργίας η χώρα καταγράφει την **22η** θέση στην ΕΕ-28 με το ποσοστό των ατόμων με αναπηρία να υπερέχει των **ΑχωρίςΑ** (κατά **34,0%**), τιμή υπολειπόμενη της αντίστοιχης τιμής στην ΕΕ-28 (υπεροχή κατά **68,0%** των ανέργων **ΑχωρίςΑ**) και σημαντικά υπολειπόμενη της κατηγορίας **top5** των κρατών-μελών της ΕΕ (υπεροχή κατά **329,0%**). Σημειώνεται ότι κατά την περίοδο αναφοράς η αναλογία πιθανοτήτων καταγράφει μείωση κατά **-34,1%** στην Ελλάδα και κατά **-26,8%** στην ΕΕ-28, γεγονός που περιορίζει την απόκλιση από την ισόρροπη εκπροσώπηση των ατόμων με αναπηρία στο δείκτη.
- στο δείκτη απασχόλησης η χώρα καταγράφει την **19η** θέση στην ΕΕ-28 με το ποσοστό των ατόμων με

αναπηρία να υπολείπεται των **ΑχωρίςΑ** (αντιστοιχεί στο **60,0%** των απασχολούμενων **ΑχωρίςΑ**), τιμή υπολειπόμενη της αντίστοιχης τιμής στην ΕΕ-28 (αντιστοιχεί στο **72,0%** των απασχολούμενων **ΑχωρίςΑ**) και υπολειπόμενη της κατηγορίας **top5** των κρατών-μελών της ΕΕ (αντιστοιχεί στο **81,0%** των απασχολούμενων **ΑχωρίςΑ**). Σημειώνεται ότι κατά την περίοδο αναφοράς η αναλογία πιθανοτήτων καταγράφει αύξηση κατά **6,7%** στην **Ελλάδα** και κατά **5,8%** στην **ΕΕ-28**, γεγονός που επίσης περιορίζει την απόκλιση από την ισόρροπη εκπροσώπηση των ατόμων με αναπηρία στο δείκτη.

Από τα παραπάνω είναι εμφανές ότι η αυξανόμενη ανεργία και η μειούμενη απασχόληση στο συνολικό πληθυσμό, που αποτελεί βασικό χαρακτηριστικό των χρόνων της οικονομικής κρίσης στην **Ελλάδα**, είναι

εντονότερη στην ιδιαίτερα ευάλωτη ομάδα των **ατόμων με αναπηρία**, ενώ αποτελεί ταυτόχρονα και αιτία σημαντικών διαφοροποιήσεων μεταξύ των κρατών-μελών στην ΕΕ.

Στον ακόλουθο πίνακα αποτυπώνονται οι **παράμετροι θέσης** και **διασποράς** στην **ΕΕ-28** την **Ελλάδα** και των **top5** και **bottom5** κρατών-μελών της ΕΕ το **2011** καθώς και ο **λόγος top5** προς **bottom5** για **11** δείκτες **απασχόλησης** που αφορούν στο **χρόνο της απασχόλησης** (πλήρης – μερική), τον **κλάδο απασχόλησης** (NACE) και την **κατηγορία επαγγέλματος** των απασχολούμενων **ατόμων με αναπηρία** ηλικίας από **15 έως & 64 ετών** καθώς και των αντίστοιχων **λόγων** του **ποσοστού των ΑμεΑ** προς το **ποσοστό των ΑχωρίςΑ** ανά δείκτη.

Πίνακας 2.4: Παράμετροι θέσης και διασποράς των βασικών δεικτών απασχόλησης στα άτομα με & χωρίς αναπηρία ηλικίας από **15 έως & 64 ετών** στα 28 κράτη-μέλη της ΕΕ το 2011

Μεταβλητή	Πληθυσμός ΑμεΑ (ανά μελέτη) & δείκτης απόκλισης	2011					
		top5	τιμή Ε.Ε.	bottom5	Ελλάδα		t5/b5
					Θέση	Τιμή	
απασχόληση ΠΛΗΡΗΣ (ηλικίας από 15 έως & 64 ετών)	ΑμεΑ EU-LFS	90,4%	74,1%	60,1%	2η σε 28 κράτη	92,2%	1,5
	αναλογία % ΑμεΑ/ΑχωρίςΑ	0,98	0,90	0,81	2η σε 28 κράτη	0,98	1,2
απασχόληση ΜΕΡΙΚΗ (ηλικίας από 15 έως & 64 ετών)	ΑμεΑ EU-LFS	39,9%	25,9%	8,9%	27η σε 28 κράτη	7,8%	4,5
	αναλογία % ΑμεΑ/ΑχωρίςΑ	3,49	1,47	0,93	23η στα 28 κράτη	1,27	3,7
απασχολούμενοι στον τομέα (NACE) ΓΕΩΡΓΙΑ ΚΤΗΝΟ- ΤΡΟΦΙΑ ΑΛΙΕΙΑ (ηλικίας από 15 έως & 64 ετών)	ΑμεΑ EU-LFS	26,3%	6,0%	1,3%	4η στα 28 κράτη	20,9%	21,0
	αναλογία % ΑμεΑ/ΑχωρίςΑ	2,31	1,30	0,84	6η στα 28 κράτη	1,86	2,8
απασχολούμενοι στον τομέα (NACE) ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ (ηλικίας από 15 έως & 64 ετών)	ΑμεΑ EU-LFS	26,3%	15,4%	7,3%	22η στα 28 κράτη	9,6%	3,6
	αναλογία % ΑμεΑ/ΑχωρίςΑ	1,32	0,97	0,69	18η στα 28 κράτη	0,94	1,9
απασχολούμενοι στον τομέα (NACE) ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ (ηλικίας από 15 έως & 64 ετών)	ΑμεΑ EU-LFS	10,2%	7,1%	3,8%	21η στα 28 κράτη	6,4%	2,7
	αναλογία % ΑμεΑ/ΑχωρίςΑ	1,15	0,94	0,52	14η στα 28 κράτη	0,99	2,2
απασχολούμενοι στον τομέα (NACE) ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ (ηλικίας από 15 έως & 64 ετών)	ΑμεΑ EU-LFS	11,9%	7,8%	4,2%	24η στα 28 κράτη	5,4%	2,9
	αναλογία % ΑμεΑ/ΑχωρίςΑ	1,36	1,05	0,60	27η στα 26 κράτη	0,70	2,3
απασχολούμενοι στον τομέα (NACE) ΥΓΕΙΑ & ΚΟΙΝΩΝΙ- ΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ (ηλικίας από 15 έως & 64 ετών)	ΑμεΑ EU-LFS	20,2%	13,1%	2,6%	25η στα 26 κράτη	4,4%	7,8
	αναλογία % ΑμεΑ/ΑχωρίςΑ	1,39	1,29	0,48	25η στα 26 κράτη	0,76	2,9
απασχολούμενοι στον τομέα (NACE) ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ & ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ (ηλικίας από 15 έως & 64 ετών)	ΑμεΑ EU-LFS	3,5%	2,1%	0,0%	υψηλότερη 18ης στα 26 κράτη	οριακά 0,0%	2,3
	αναλογία % ΑμεΑ/ΑχωρίςΑ	1,11	0,69	0,15	:	:	2,2

Μεταβλητή	Πληθυσμός ΑμεΑ (ανά μελέτη) & δείκτης απόκλισης	2011					
		top5	τιμή Ε.Ε.	bottom5	Ελλάδα		t5/b5
					Θέση	Τιμή	
απασχολούμενοι ως ΕΙΔΙΚΕΥΜΕΝΟΙ ΧΕΙΡΩΝΑΚΤΕΣ (ηλικίας από 15 έως & 64 ετών)	ΑμεΑ EU-LFS	46,7%	25,5%	18,2%	4η στα 26 κράτη	42,8%	2,6
	αναλογία % ΑμεΑ/ΑχωρίςΑ	1,46	1,07	1,05	2η στα 26 κράτη	1,48	1,4
απασχολούμενοι ως ΕΙΔΙΚΕΥΜΕΝΟΙ ΓΕΩΡΓΟΙ ΚΤΗΝΟ- ΤΡΟΦΟΙ & ΑΛΙΕΙΣ (ηλικίας από 15 έως & 64 ετών)	ΑμεΑ EU-LFS	23,7%	5,5%	0,6%	4η στα 26 κράτη	20,6%	39,3
	αναλογία % ΑμεΑ/ΑχωρίςΑ	2,65	1,47	0,44	7η στα 28 κράτη	1,97	6,0
απασχολούμενοι ως ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΕΣ (ηλικίας από 15 έως & 64 ετών)	ΑμεΑ EU-LFS	21,0%	13,8%	5,9%	13^η στα 28 κράτη	12,9%	3,5
	αναλογία % ΑμεΑ/ΑχωρίςΑ	0,92	0,75	0,41	12η στα 28 κράτη	0,73	2,2
απασχολούμενοι ως ΑΝΕΙΔΙΚΕΥΤΟΙ ΕΡΓΑΤΕΣ (ηλικίας από 15 έως & 64 ετών)	ΑμεΑ EU-LFS	18,8%	13,1%	6,6%	23η στα 28 κράτη	9,9%	2,9
	αναλογία % ΑμεΑ/ΑχωρίςΑ	2,02	1,49	0,98	21η στα 28 κράτη	1,32	2,1

Πηγή: Eurostat, Access to Labour Market (LFS) ad-hoc 2011

Επεξεργασία: ΚΑΝΕΠ/ΓΣΕΕ

Η **Ελλάδα** σύμφωνα με τα στοιχεία του **2011** καταγράφει:

- **χαμηλό** δείκτη **πλήρους απασχόλησης** των **ατόμων με αναπηρία** ηλικίας από **15 έως & 64 ετών (4,3%)** που την κατατάσσει στην **26^η θέση** μεταξύ των κρατών-μελών της ΕΕ, τιμή **υπολειπόμενη** ελαφρά της αντίστοιχης τιμής της ΕΕ (**9,5%**), και σημαντικά της κατηγορίας **top5** των κρατών-μελών της ΕΕ (**17,8%**), και
- **χαμηλό** δείκτη **μερικής απασχόλησης** των **ατόμων με αναπηρία** στη συγκεκριμένη ηλικιακή ομάδα (**7,8%**) που την κατατάσσει στην **27^η θέση** μεταξύ των κρατών-μελών της ΕΕ, τιμή **υπολειπόμενη** σημαντικά της αντίστοιχης τιμής της ΕΕ (**25,9%**) και ιδιαίτερα σημαντικά της κατηγορίας **top5** των κρατών-μελών της ΕΕ (**39,9%**).

Από τη μελέτη της κατανομής της **αναλογίας πιθανοτήτων** των συγκεκριμένων δεικτών στα **άτομα με αναπηρία** στην ΕΕ και την αντίστοιχη θέση της **Ελλάδας** αξίζει να σημειωθεί ότι:

- στο δείκτη **πλήρους απασχόλησης** η χώρα καταγράφει την **26η θέση** στην ΕΕ με το ποσοστό των **ατόμων με αναπηρία** να **υπολείπεται** σημαντικά των **ΑχωρίςΑ** (αντιστοιχεί στο **5,0%** των **ΑχωρίςΑ**), τιμή **υπολειπόμενη** της αντίστοιχης τιμής στην ΕΕ (αντιστοιχεί στο **10,0%** των **ΑχωρίςΑ**) και σημαντικά **υπολειπόμενη** της κατηγορίας **top5** των κρατών-μελών της ΕΕ (αντιστοιχεί στο **22,0%** των **ΑχωρίςΑ**).
- στο δείκτη **μερικής απασχόλησης** η χώρα καταγράφει επίσης την **23η θέση** στην ΕΕ με το ποσοστό των **ατόμων με αναπηρία** να **υπερέχει** των **ΑχωρίςΑ** (κατά **27,0%** των **ΑχωρίςΑ**), τιμή **υπολειπόμενη** της αντίστοιχης τιμής στην ΕΕ (**αντιστοιχεί** στο **47,0%** των **ΑχωρίςΑ**) και **υπολειπόμενη** σημαντικά της κατηγορίας **top5** των κρατών-μελών της ΕΕ (**αντιστοιχεί** στο **249,0%** των **ΑχωρίςΑ**).

Τη συγκεκριμένη χρονιά, και σύμφωνα με την κατανομή των απασχολούμενων σε **κλάδους απασχόλησης** (NACE), η **Ελλάδα**, το **2011**, καταγράφει:

- **ισχυρό** δείκτη των **ατόμων με αναπηρία** ηλικίας από **15 έως & 64 ετών** που απασχολούνται στον κλάδο **γεωργία-κτηνοτροφία-αλιεία (20,9%)** που την κατατάσσει στην **4^η θέση** μεταξύ των κρατών-μελών της ΕΕ, τιμή **υπερέχουσα** σημαντικά της αντίστοιχης τιμής της ΕΕ (**6,0%**), και **υπολειπόμενη** ελαφρά της κατηγορίας **top5** των κρατών-μελών της ΕΕ (**26,3%**) στην οποία και ανήκει,
- **μέτριο** δείκτη των **ατόμων με αναπηρία** ηλικίας από **15 έως & 64 ετών** που απασχολούνται στον κλάδο **μεταποίηση (9,6%)** που την κατατάσσει στην **22^η θέση** μεταξύ των κρατών-μελών της ΕΕ, τιμή **υπολειπόμενη** ισχυρά της αντίστοιχης τιμής της ΕΕ (**15,4%**), και **υπολειπόμενη** σημαντικά της κατηγορίας **top5** των κρατών-μελών της ΕΕ (**26,3%**),
- **μέτριο** δείκτη των **ατόμων με αναπηρία** ηλικίας από **15 έως & 64 ετών** που απασχολούνται στον κλάδο **κατασκευές (6,4%)** που την κατατάσσει στην **21^η θέση** μεταξύ των κρατών-μελών της ΕΕ, τιμή **υπολειπόμενη** οριακά της αντίστοιχης τιμής της ΕΕ (**7,1%**), και **υπολειπόμενη** ελαφρά της κατηγορίας **top5** των κρατών-μελών της ΕΕ (**10,2%**),
- **μέτριο** δείκτη των **ατόμων με αναπηρία** ηλικίας από **15 έως & 64 ετών** που απασχολούνται στον κλάδο **εκπαίδευση (5,4%)** που την κατατάσσει στην **24^η θέση** μεταξύ των κρατών-μελών της ΕΕ (μετέχει στην κατηγορία **bottom5** των κρατών-μελών της ΕΕ), τιμή **υπολειπόμενη** ελαφρά της αντίστοιχης τιμής της ΕΕ (**7,8%**), και **υπολειπόμενη** ισχυρά της κατηγορίας **top5** των κρατών-μελών της ΕΕ (**11,9%**),
- **μέτριο** δείκτη των **ατόμων με αναπηρία** ηλικίας από **15 έως & 64 ετών** που απασχολούνται στον κλάδο **υγεία & κοινωνικές υπηρεσίες (4,4%)** που την κατα-

τάσσει στην **25^η θέση** μεταξύ των κρατών-μελών της ΕΕ (μετέχει στην κατηγορία **bottom5** των κρατών-μελών της ΕΕ), τιμή **υπολειπόμενη** ισχυρά της αντίστοιχης τιμής της ΕΕ (**13,1%**), και **υπολειπόμενη** σημαντικά της κατηγορίας **top5** των κρατών-μελών της ΕΕ (**20,2%**), και

- οριακά **μηδενικό** δείκτη των **ατόμων με αναπηρία** ηλικίας από **15 έως & 64 ετών** που απασχολούνται στον κλάδο **πληροφορίας & επικοινωνιών** έναντι τιμής του δείκτη **2,1%** στην ΕΕ και τιμής **3,5%** στην κατηγορία **top5** των κρατών-μελών της ΕΕ.

Από τη μελέτη της κατανομής της **αναλογίας πιθανοτήτων** των συγκεκριμένων δεικτών στα **άτομα με αναπηρία** στην ΕΕ και την αντίστοιχη θέση της **Ελλάδας** αξίζει να σημειωθεί ότι:

- στο δείκτη απασχολούμενων στον κλάδο **γεωργία-κτηνοτροφία-αλιεία** η χώρα καταγράφει την **6η θέση** στην ΕΕ με το ποσοστό των **ατόμων με αναπηρία** να **υπερέχει** σημαντικά των **ΑχωρίςΑ** (κατά **86,0%** των **ΑχωρίςΑ**), τιμή **υπερέχουσα** της αντίστοιχης τιμής στην ΕΕ (υπεροχή κατά **30,0%** των **ΑχωρίςΑ**) και σημαντικά **υπολειπόμενη** της κατηγορίας **top5** των κρατών-μελών της ΕΕ (υπεροχή κατά **131,0%** των **ΑχωρίςΑ**).
- στο δείκτη απασχολούμενων στον κλάδο **μεταποίηση** η χώρα καταγράφει την **18η θέση** στην ΕΕ με το ποσοστό των **ατόμων με αναπηρία** να είναι οριακά **ισόρροπο** των **ΑχωρίςΑ** (αντιστοιχεί στο **94,0%** της τιμής των **ΑχωρίςΑ**), τιμή οριακά **ταυτόσημη** της αντίστοιχης τιμής στην ΕΕ (αντιστοιχεί στο **97,0%** της τιμής των **ΑχωρίςΑ**) και **υπολειπόμενη** της κατηγορίας **top5** των κρατών-μελών της ΕΕ (υπεροχή κατά **32,0%** των **ΑχωρίςΑ**).
- στο δείκτη απασχολούμενων στον κλάδο **κατασκευές** η χώρα καταγράφει την **14η θέση** στην ΕΕ με το ποσοστό των **ατόμων με αναπηρία** να είναι οριακά **ισόρροπο** των **ΑχωρίςΑ** (αντιστοιχεί στο **97,0%** της τιμής των **ΑχωρίςΑ**), τιμή οριακά **ταυτόσημη** της αντίστοιχης τιμής στην ΕΕ (αντιστοιχεί στο **94,0%** των **ΑχωρίςΑ**) και **υπολειπόμενη** ελαφρά της κατηγορίας **top5** των κρατών-μελών της ΕΕ (υπεροχή κατά **15,0%** των **ΑχωρίςΑ**).
- στο δείκτη απασχολούμενων στον κλάδο **εκπαίδευση** η χώρα καταγράφει την **27η θέση** στην ΕΕ (μετέχει στην κατηγορία **bottom5** των κρατών-μελών της ΕΕ), με το ποσοστό των **ατόμων με αναπηρία** να **υπολείπεται** των **ΑχωρίςΑ** (αντιστοιχεί στο **70,0%** της τιμής των **ΑχωρίςΑ**), τιμή **υπολειπόμενη** της αντίστοιχης τιμής στην ΕΕ (οριακή υπερβολή κατά **5,0%** των **ΑχωρίςΑ**) και **υπολειπόμενη** σημαντικά της κατηγορίας **top5** των κρατών-μελών της ΕΕ (υπεροχή κατά **36,0%** των **ΑχωρίςΑ**).
- στο δείκτη απασχολούμενων στον κλάδο **υγεία & κοινωνικές υπηρεσίες** η χώρα καταγράφει την **25η θέση** στην ΕΕ (μετέχει στην κατηγορία **bottom5** των κρατών-μελών της ΕΕ), με το ποσοστό των **ατόμων με αναπηρία** να **υπολείπεται** των **ΑχωρίςΑ** (αντιστοιχεί στο **76,0%** της τιμής των **ΑχωρίςΑ**), τιμή **υπολειπόμενη** της αντίστοιχης τιμής στην ΕΕ (υπεροχή

κατά **29,0%** των **ΑχωρίςΑ**) και **υπολειπόμενη** σημαντικά της κατηγορίας **top5** των κρατών-μελών της ΕΕ (υπεροχή κατά **39,0%** των **ΑχωρίςΑ**).

Την ίδια χρονιά, και σύμφωνα με την κατανομή των απασχολούμενων ανά **επάγγελμα** (ISCO-08 της ILO), η **Ελλάδα** το **2011** καταγράφει:

- **υψηλό** δείκτη των **ατόμων με αναπηρία** ηλικίας από **15 έως & 64 ετών** που απασχολούνται ως **ειδικευμένοι χειρωνακτες OC6-8 (42,8%)** που την κατατάσσει στην **4^η θέση** μεταξύ των κρατών-μελών της ΕΕ, τιμή **υπερέχουσα** σημαντικά της αντίστοιχης τιμής της ΕΕ (**25,5%**), και **υπολειπόμενη** σημαντικά της κατηγορίας **top5** των κρατών-μελών της ΕΕ (**46,7%**) στην οποία και ανήκει,
- **ισχυρό** δείκτη των **ατόμων με αναπηρία** ηλικίας από **15 έως & 64 ετών** που απασχολούνται ως **ειδικευμένοι γεωργοί-κτηνοτρόφοι-αλιείς OC6 (20,6%)¹** που την κατατάσσει στην **4^η θέση** μεταξύ των κρατών-μελών της ΕΕ, τιμή **υπερέχουσα** σημαντικά της αντίστοιχης τιμής της ΕΕ (**5,5%**), και **υπολειπόμενη** ελαφρά της κατηγορίας **top5** των κρατών-μελών της ΕΕ (**23,7%**) στην οποία και ανήκει,
- **μέτριο** δείκτη των **ατόμων με αναπηρία** ηλικίας από **15 έως & 64 ετών** που απασχολούνται ως **επαγγελματίες OC2 (12,9%)** που την κατατάσσει στην **13^η θέση** μεταξύ των κρατών-μελών της ΕΕ, τιμή **υπολειπόμενη** οριακά της αντίστοιχης τιμής της ΕΕ (**13,8%**), και **υπολειπόμενη** ισχυρά της κατηγορίας **top5** των κρατών-μελών της ΕΕ (**21,0%**), και
- **μέτριο** δείκτη των **ατόμων με αναπηρία** ηλικίας από **15 έως & 64 ετών** που απασχολούνται ως **ανείδικευτοι εργάτες OC9 (9,9%)** που την κατατάσσει στην **23^η θέση** μεταξύ των κρατών-μελών της ΕΕ, τιμή **υπολειπόμενη** ελαφρά της αντίστοιχης τιμής της ΕΕ (**13,1%**), και **υπολειπόμενη** ισχυρά της κατηγορίας **top5** των κρατών-μελών της ΕΕ (**18,8%**).

Από τη μελέτη της κατανομής της **αναλογίας πιθανοτήτων** των συγκεκριμένων δεικτών στα **άτομα με αναπηρία** στην ΕΕ και την αντίστοιχη θέση της **Ελλάδας** αξίζει να σημειωθεί ότι:

- στο δείκτη απασχολούμενων ως **ειδικευμένοι χειρωνακτες OC6-8** η χώρα καταγράφει την **2η θέση** στην ΕΕ με το ποσοστό των **ατόμων με αναπηρία** να **υπερέχει** σημαντικά των **ΑχωρίςΑ** (κατά **48,0%** επί των **ΑχωρίςΑ**), τιμή **υπερέχουσα** της αντίστοιχης τιμής στην ΕΕ (οριακή υπερβολή κατά **7,0%** επί των **ΑχωρίςΑ**) και οριακά **υπερέχουσα** της κατηγορίας **top5** των κρατών-μελών της ΕΕ (υπεροχή κατά **46,0%** επί των **ΑχωρίςΑ**) στην οποία και ανήκει.
- στο δείκτη απασχολούμενων ως **ειδικευμένοι γεωργοί-κτηνοτρόφοι-αλιείς OC6** η χώρα καταγράφει την **7η θέση** στην ΕΕ με το ποσοστό των **ατόμων με αναπηρία** να **υπερέχει** σημαντικά των **ΑχωρίςΑ** (κατά **97,0%** επί των **ΑχωρίςΑ**), τιμή **υπερέχουσα** της αντίστοιχης τιμής στην ΕΕ (υπεροχή κατά **47,0%** επί των

¹ Η συγκεκριμένη κατηγορία επαγγέλματος συμπεριλαμβάνεται στην προηγούμενη

ΑχωρίςΑ) και υπολειπόμενη της κατηγορίας **top5** των κρατών-μελών της ΕΕ (υπεροχή κατά **165,0%** επί των **ΑχωρίςΑ**).

- στο δείκτη απασχολούμενων ως **επαγγελματίες OC2** η χώρα καταγράφει την **12η** θέση στην ΕΕ με το ποσοστό των **ατόμων με αναπηρία** να υπολείπεται σημαντικά των **ΑχωρίςΑ** (αντιστοιχεί στο **73,0%** των **ΑχωρίςΑ**), τιμή οριακά ταυτόσημη της αντίστοιχης τιμής στην ΕΕ (αντιστοιχεί στο **75,0%** των **ΑχωρίςΑ**) και υπολειπόμενη ελαφρά της κατηγορίας **top5** των κρατών-μελών της ΕΕ που εγγίζει οριακά την τιμή ισορροπίας (αντιστοιχεί στο **92,0%** των **ΑχωρίςΑ**).
- στο δείκτη απασχολούμενων ως **ανειδίκευτοι εργάτες OC9** η χώρα καταγράφει την **21η** θέση στην ΕΕ με το ποσοστό των **ατόμων με αναπηρία** να υπερέχει των **ΑχωρίςΑ** (κατά **32,0%** επί των **ΑχωρίςΑ**), τιμή υπολειπόμενη ελαφρά της αντίστοιχης τιμής στην ΕΕ (υπεροχή κατά **49,0%** επί των **ΑχωρίςΑ**) και υπολειπόμενη σημαντικά της κατηγορίας **top5** των κρατών-μελών της ΕΕ (υπεροχή κατά **102,0%** επί των **ΑχωρίςΑ**).

Από τους δείκτες απασχόλησης των προηγούμενων δύο πινάκων γίνεται εμφανής η **ανισότητα στην πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία στην αγορά εργασίας**.

ας στην **Ελλάδα**, καταγράφοντας το **2013** υψηλή ανεργία, χαμηλούς δείκτες απασχόλησης (κυρίως σε θέση πλήρους απασχόλησης), με την πλειονότητα των ήδη απασχολούμενων ατόμων με αναπηρία να αφορά σε επαγγέλματα και κλάδους που οριοθετούνται συνήθως στη βάση της πυραμίδας της αγοράς εργασίας.

Στον ακόλουθο πίνακα αποτυπώνονται οι παράμετροι θέσης και διασποράς στην **ΕΕ-28** την **Ελλάδα** και των **top5** και **bottom5** κρατών-μελών της ΕΕ το **2016** καθώς και ο λόγος top5 προς bottom5 των δεικτών φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού στα άτομα με αναπηρία ηλικίας από **16 έως & 64 ετών** και των αντίστοιχων λόγων του ποσοστού των ΑμεΑ προς το ποσοστό των ΑχωρίςΑ ανά δείκτη, καθώς και ο ρυθμός μεταβολής των δεικτών και του λόγου top5 προς bottom5 των περιόδου αναφοράς **2005-2016** για την οποία διατίθενται σχετικά στοιχεία, καθώς και ο ρυθμός μεταβολής των δεικτών και του λόγου top5 προς bottom5 των περιόδου αναφοράς 2010-2016 για την οποία διατίθενται σχετικά στοιχεία ανά δείκτη.

Πίνακας 2.5: Παράμετροι θέσης και διασποράς των δεικτών νοικοκυριά με πολύ χαμηλή ένταση εργασίας – υλική αποστέρηση – φτώχεια & κοινωνικό αποκλεισμό στα άτομα με χωρίς αναπηρία ηλικίας από **16 έως & 64 ετών** στα 28 κράτη-μέλη της ΕΕ το 2016 και ρυθμός μεταβολής των παραμέτρων και δεικτών την περίοδο αναφοράς 2005-2016

Μεταβλητή	Πληθυσμός ΑμεΑ (ανά μελέτη) & δείκτης απόκλισης	2016						Ρυθμός μεταβολής περιόδου 2005-2016					
		top5	τιμή Ε.Ε. (*)	bottom5	Ελλάδα		t5/b5	τιμή Ε.Ε. (*)	τιμή Ελλάδας	t5/b5			
					Θέση	Τιμή							
νοικοκυριά σε ΜΕ ΠΟΛΥ ΧΑΜΗΛΗ ΕΝΤΑΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ (ηλικίας από 16 έως & 59 ετών)	ΑμεΑ EU-SILC (δείκτης GAU)	34,2%	25,9%	15,4	3η στα 25 κράτη	33,8%	2,2	7,0%	▲	75,1%	▲	-3,95	▼
	αναλογία % ΑμεΑ/ΑχωρίςΑ	5,58	3,45	2,32	25η στα 25 κράτη	1,99	2,4	18,4%	▲	-23,8%	▼	39,9%	▲
νοικοκυριά σε ΣΕ ΥΛΙΚΗ ΑΠΟΣΤΕΡΗΣΗ (ηλικίας από 16 έως & 64 ετών)	ΑμεΑ EU-SILC (δείκτης GAU)	31,5%	13,1%	6,6%	2η στα 25 κράτη	33,5%	4,8	-3,0%	▼	61,1%	▲	-51,9%	▼
	αναλογία % ΑμεΑ/ΑχωρίςΑ	5,86	2,22	1,52	23η στα 25 κράτη	1,49	3,9	28,3%	▲	-22,7%	▼	80,2%	▲
δείκτης ΦΤΩΧΕΙΑΣ (πριν τις κοινωνικές μεταβιβάσεις) (ηλικίας από 16 έως & 64 ετών)	ΑμεΑ EU-SILC (δείκτης GAU)	60,0%	52,4%	43,7%	1η στα 25 κράτη	61,7%	1,4	4,0%	▲	26,2%	▲	-3,6%	▼
	αναλογία % ΑμεΑ/ΑχωρίςΑ	2,26	1,76	1,49	24η στα 25 κράτη	1,46	1,5	4,0%	▲	-13,9%	▼	16,8%	▲
δείκτης ΦΤΩΧΕΙΑΣ (μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις) (ηλικίας από 16 έως & 64 ετών)	ΑμεΑ EU-SILC (δείκτης GAU)	30,6%	23,2%	15,6%	8 ^η στα 25 κράτη	26,7%	2,0	22,1%	▲	25,4%	▲	-8,3%	▼
	αναλογία % ΑμεΑ/ΑχωρίςΑ	2,16	1,49	1,16	15 ^η στα 25 κράτη	1,20	1,9	8,8%	▲	-4,4%	▼	4,6%	▲
δείκτης ΦΤΩΧΕΙΑΣ & ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΥ ISCED 5-6 (ηλικίας από 16 έως & 64 ετών)	ΑμεΑ EU-SILC (δείκτης GAU)	49,0%	37,4%	26,1%	2η στα 25 κράτη	51,9%	1,9	4,2%	▲	29,4%	▲	-6,9%	▼
	αναλογία % ΑμεΑ/ΑχωρίςΑ	2,48	1,81	1,41	14η στα 25 κράτη	1,37	1,8	15,3%	▲	-7,8%	▼	13,0	▲

(*) Δεν διατίθενται σχετικά στοιχεία για την **Ιρλανδία**, την **Ιταλία** και το **Λουξεμβούργο**
Πηγή: EUROSTAT – EU SILC Επεξεργασία: ΚΑΝΕΠ/ΓΣΕΕ

Η κατάσταση του εισοδήματος και συνακόλουθα οι **συνθήκες διαβίωσης των ατόμων με αναπηρία στην Ελλάδα** αποτελούν την τρίτη ομάδα δεικτών μετά τους

δείκτες για την **εκπαίδευση** και την απασχόληση που θα προσδιορίσουν τη θέση της χώρας ως προς τα υπόλοιπα κράτη-μέλη της **ΕΕ** σε μια δεδομένη χρονιά

(2016), αλλά και τη διαχρονική εξέλιξη των συγκεκριμένων δεικτών κατά την περίοδο **2005-2016** (εκτός και εντός της οικονομικής κρίσης).

Πιο συγκεκριμένα, η **Ελλάδα** το **2016** καταγράφει:

- υψηλή τιμή του δείκτη **νοικοκυριά με πολύ χαμηλή ένταση εργασίας** στα **άτομα με αναπηρία** ηλικίας από 16 έως & 59 ετών (**33,8%**) που την κατατάσσει στην **3^η υψηλότερη θέση** μεταξύ των κρατών-μελών της ΕΕ, τιμή υπερέχουσα ισχυρά της αντίστοιχης τιμής της **ΕΕ** (**25,9%**), και υπολειπόμενη οριακά της κατηγορίας **top5** των κρατών-μελών της ΕΕ (**34,2%**) στην οποία και ανήκει. Κατά την περίοδο αναφοράς (2005-2016) η τιμή του συγκεκριμένου δείκτη στην **Ελλάδα** καταγράφει σημαντική **αύξηση** κατά **75,1%**, έναντι **αύξησης** του δείκτη κατά **7,0%** στην **ΕΕ** την ίδια περίοδο,
- υψηλή τιμή του δείκτη **νοικοκυριά σε υλική αποστέρηση** στα **άτομα με αναπηρία** ηλικίας από 16 έως & 59 ετών (**33,5%**) που την κατατάσσει στην **2^η υψηλότερη θέση** μεταξύ των κρατών-μελών της ΕΕ, τιμή υπερέχουσα σημαντικά της αντίστοιχης τιμής της **ΕΕ** (**13,1%**), και υπερέχουσα ελαφρά της κατηγορίας **top5** των κρατών-μελών της ΕΕ (**31,5%**) στην οποία και ανήκει. Κατά την περίοδο αναφοράς (2005-2016) η τιμή του συγκεκριμένου δείκτη στην **Ελλάδα** καταγράφει σημαντική **αύξηση** κατά **61,1%**, έναντι **μείωσης** του δείκτη κατά **-3,0%** στην **ΕΕ** την ίδια περίοδο,
- ιδιαίτερα υψηλή τιμή του δείκτη **κίνδυνος φτώχειας (πριν τις κοινωνικές μεταβιβάσεις)** στα **άτομα με αναπηρία** ηλικίας από 16 έως & 59 ετών (**61,7%**) που την κατατάσσει στην **1^η υψηλότερη θέση** μεταξύ των κρατών-μελών της ΕΕ, τιμή υπερέχουσα ισχυρά της αντίστοιχης τιμής της **ΕΕ** (**52,4%**), και υπερέχουσα ελαφρά της κατηγορίας **top5** των κρατών-μελών της ΕΕ (**60,0%**) στην οποία και ανήκει. Κατά την περίοδο αναφοράς (2005-2016) η τιμή του συγκεκριμένου δείκτη στην **Ελλάδα** καταγράφει **αύξηση** κατά **26,2%**, έναντι **αύξησης** του δείκτη κατά **4,0%** στην **ΕΕ** την ίδια περίοδο,
- υψηλή τιμή του δείκτη **κίνδυνος φτώχειας (μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις)** στα **άτομα με αναπηρία** ηλικίας από 16 έως & 59 ετών (**26,7%**) που την κατατάσσει στην **8^η υψηλότερη θέση** μεταξύ των κρατών-μελών της ΕΕ, τιμή υπερέχουσα ελαφρά της αντίστοιχης τιμής της **ΕΕ** (**23,2%**), και υπολειπόμενη ελαφρά της κατηγορίας **top5** των κρατών-μελών της ΕΕ (**30,6%**). Κατά την περίοδο αναφοράς (2005-2016) η τιμή του συγκεκριμένου δείκτη στην **Ελλάδα** καταγράφει **αύξηση** κατά **25,4%**, έναντι **αύξησης** του δείκτη κατά **22,1%** στην **ΕΕ** την ίδια περίοδο, και
- ιδιαίτερα υψηλή τιμή του συνθετικού δείκτη **κίνδυνος φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού** στα **άτομα με αναπηρία** ηλικίας από 16 έως & 59 ετών (**51,9%**) που την κατατάσσει στην **2^η υψηλότερη θέση** μεταξύ των κρατών-μελών της ΕΕ, τιμή υπερέχουσα σημαντικά της αντίστοιχης τιμής της **ΕΕ** (**37,4%**), και υπερέχουσα ελαφρά της κατηγορίας **top5** των κρατών-μελών της ΕΕ (**49,0%**) στην οποία

και ανήκει. Κατά την περίοδο αναφοράς (2005-2016) η τιμή του συγκεκριμένου δείκτη στην **Ελλάδα** καταγράφει **αύξηση** κατά **29,4%**, έναντι **αύξησης** του δείκτη κατά **4,2%** στην **ΕΕ** την ίδια περίοδο.

Από τη μελέτη της κατανομής της αναλογίας πιθανοτήτων των συγκεκριμένων δεικτών στα **άτομα με αναπηρία** στην **ΕΕ** και την αντίστοιχη θέση της **Ελλάδας** αξίζει να σημειωθεί ότι:

- στο δείκτη **νοικοκυριά με πολύ χαμηλή ένταση εργασίας** η χώρα καταγράφει την **25η θέση** στην **ΕΕ** με το ποσοστό των **ατόμων με αναπηρία** να υπερέχει σημαντικά των **ΑχωρίςΑ** (κατά **99,0%** επί των **ΑχωρίςΑ**), τιμή υπολειπόμενη σημαντικά της αντίστοιχης τιμής στην **ΕΕ** (υπεροχή κατά **245,0%** επί των **ΑχωρίςΑ**) και υπολειπόμενη της κατηγορίας **bottom5** των κρατών-μελών της ΕΕ (υπεροχή κατά **132,0%** επί των **ΑχωρίςΑ**) στην οποία και ανήκει. Κατά την περίοδο αναφοράς (2005-2016) η τιμή της συγκεκριμένης αναλογίας στην **Ελλάδα** καταγράφει **μείωση** κατά **-23,8%**, έναντι **αύξησης** κατά **18,4%** της αντίστοιχης αναλογίας στην **ΕΕ** την ίδια περίοδο. Η σημαντική αύξηση του δείκτη **top5/bottom5** στην **ΕΕ** κατά **39,9%** υποδηλώνει διεύρυνση των ανισοτήτων ως προς το συγκεκριμένο δείκτη μεταξύ **ΑμεΑ** και **ΑχωρίςΑ** στα κράτη-μέλη της ΕΕ.
- στο δείκτη **νοικοκυριά σε υλική αποστέρηση** η χώρα καταγράφει την **23η θέση** στην **ΕΕ** με το ποσοστό των **ατόμων με αναπηρία** να υπερέχει των **ΑχωρίςΑ** (κατά **49,0%** επί των **ΑχωρίςΑ**), τιμή υπολειπόμενη της αντίστοιχης τιμής στην **ΕΕ** (υπεροχή κατά **122,0%** επί των **ΑχωρίςΑ**) και υπολειπόμενη οριακά της κατηγορίας **bottom5** των κρατών-μελών της ΕΕ (υπεροχή κατά **52,0%** επί των **ΑχωρίςΑ**) στην οποία και ανήκει. Η σημαντική αύξηση του δείκτη **top5/ bottom5** στην **ΕΕ** κατά **80,2%** υποδηλώνει διεύρυνση των ανισοτήτων ως προς το συγκεκριμένο δείκτη μεταξύ **ΑμεΑ** και **ΑχωρίςΑ** στα κράτη-μέλη της ΕΕ.
- στο δείκτη **κίνδυνος φτώχειας (πριν τις κοινωνικές μεταβιβάσεις)** η χώρα καταγράφει την **24η θέση** στην **ΕΕ** με το ποσοστό των **ατόμων με αναπηρία** να υπερέχει των **ΑχωρίςΑ** (κατά **46,0%** επί των **ΑχωρίςΑ**), τιμή υπολειπόμενη σημαντικά της αντίστοιχης τιμής στην **ΕΕ** (υπεροχή κατά **76,0%** επί των **ΑχωρίςΑ**) και υπολειπόμενη οριακά της κατηγορίας **bottom5** των κρατών-μελών της ΕΕ (υπεροχή κατά **49,0%** επί των **ΑχωρίςΑ**) στην οποία και ανήκει. Η αύξηση του δείκτη **top5/bottom5** στην **ΕΕ** κατά **16,8%** υποδηλώνει περαιτέρω διεύρυνση των ανισοτήτων ως προς το συγκεκριμένο δείκτη μεταξύ **ΑμεΑ** και **ΑχωρίςΑ** στα κράτη-μέλη της ΕΕ.
- στο δείκτη **κίνδυνος φτώχειας (μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις)** η χώρα καταγράφει την **15η θέση** στην **ΕΕ** με το ποσοστό των **ατόμων με αναπηρία** να υπερέχει των **ΑχωρίςΑ** (κατά **20,0%** επί των **ΑχωρίςΑ**), τιμή υπολειπόμενη σημαντικά της αντίστοιχης τιμής στην **ΕΕ** (υπεροχή κατά **49,0%** επί των **ΑχωρίςΑ**) και υπερέχουσα οριακά της κατηγορίας **bottom5** των κρατών-μελών της ΕΕ (υπεροχή κατά **16,0%** επί των **ΑχωρίςΑ**) στην οποία και ανήκει. Η μικρή αύξηση

του δείκτη **top5/bottom5** στην ΕΕ κατά **4,6%** υποδηλώνει διατήρηση με τάση ενίσχυσης των ανισοτήτων ως προς το συγκεκριμένο δείκτη μεταξύ **ΑμεΑ** και **ΑχωρίςΑ** στα κράτη-μέλη της ΕΕ.

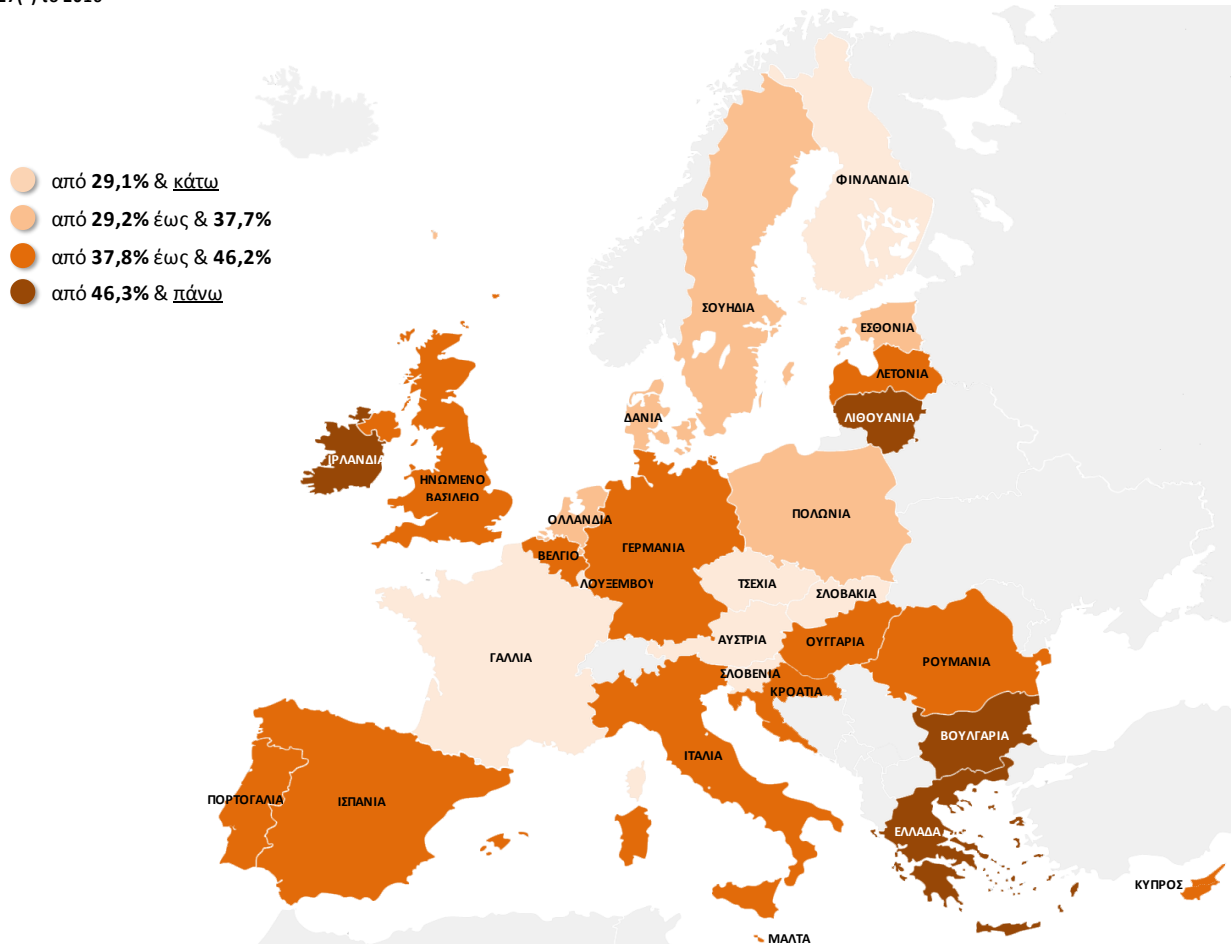
- Τέλος, στο συνθετικό δείκτη κίνδυνος φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού η χώρα καταγράφει την **14η** θέση στην ΕΕ με το ποσοστό των **ατόμων με αναπηρία** να υπερέχει των **ΑχωρίςΑ** (κατά **37,0%** επί των **ΑχωρίςΑ**), τιμή υπολειπόμενη ελαφρά της αντίστοιχης τιμής στην ΕΕ (υπεροχή κατά **81,0%** επί των **ΑχωρίςΑ**) και υπολειπόμενη οριακά της κατηγορίας **bottom5** των κρατών-μελών της ΕΕ (υπεροχή κατά **41,0%** επί των **ΑχωρίςΑ**) στην οποία και ανήκει. Η αύξηση του δείκτη **top5/bottom5** στην ΕΕ κατά **13,0%** υποδηλώνει περαιτέρω διεύρυνση των ανισοτήτων ως προς το συγκεκριμένο δείκτη μεταξύ **ΑμεΑ** και **ΑχωρίςΑ** στα κράτη-μέλη της ΕΕ.

Από τους δείκτες συνθηκών διαβίωσης του πίνακα είναι προφανές το ευάλωτο της κατηγορίας και η ανισότητες που βιώνουν τα **άτομα με αναπηρία** και οι

οικογένειές τους στην **Ελλάδα**, και ευρύτερα στην ΕΕ, την περίοδο **2010-2013**, καταγράφοντας υψηλές τιμές στους δείκτες κινδύνου φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού και διαβίωσης σε νοικοκυριά με υλική αποστέρηση και πολύ χαμηλή ένταση εργασίας. Επιπλέον, οι κοινωνικές μεταβιβάσεις στο εισόδημα των **ατόμων με αναπηρία** και στις οικογένειές τους δεν είναι αντισταθμιστικές των υψηλών δαπανών τους για επιπλέον υποστήριξη & ειδικό εξοπλισμό, αλλά πλέον αποτελεί τον καθοριστικό παράγοντα προκειμένου να μην οδηγηθούν τα **3/5** των **ατόμων με αναπηρία** κάτω από το όριο της φτώχειας.

Στον ακόλουθο χάρτη αποδίδεται με χρωματική διαβάθμιση η τιμή του δείκτη **άτομα με σοβαρή ή μέτρια αναπηρία** ηλικίας από **16 έως & 64 ετών** σε κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικό αποκλεισμό στα κράτη-μέλη της ΕΕ-27 το 2016.

Εικόνα 2.1: Ποσοστό ατόμων με σοβαρή ή μέτρια αναπηρία ηλικίας **16 έως & 64 ετών** σε κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικό αποκλεισμό στα κράτη-μέλη της ΕΕ-27(*) το 2016

(*) Κατά το έτος αναφοράς δεν διατίθενται σχετικά στοιχεία για την **Ιρλανδία**, την **Ιταλία** και το **Λουξεμβούργο**, αλλά αποδίδονται σε αυτά οι τιμές του 2015

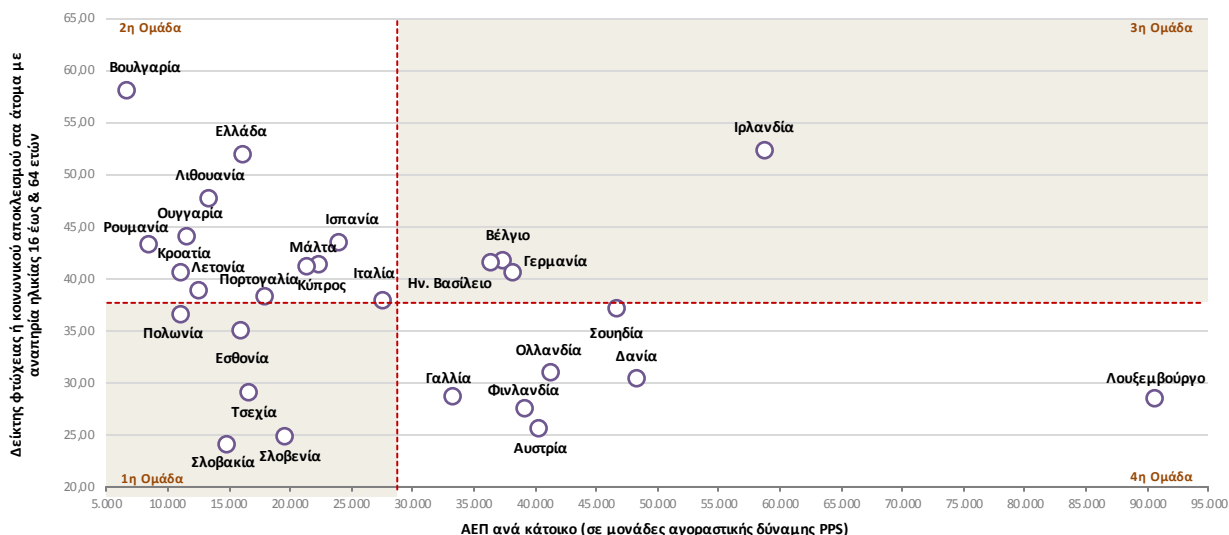
Πηγή: EUROSTAT – EU SILC Income distribution & poverty among disabled people

Επεξεργασία: ΚΑΝΕΠ/ΤΣΕΕ

Στο ακόλουθο γράφημα αποδίδεται ο ουσχετισμός του δείκτη φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού των **ατόμων με αναπηρία** ηλικίας από **16 έως & 64 ετών**

(δείκτης GALI) και του δείκτη **ΑΕΠ ανά κάτοικο** (σε μονάδες αγοραστικής δύναμης PPS) στα **28** κράτη-μέλη της ΕΕ το 2016.

Γράφημα 2.1: Συσχετισμός του δείκτη φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού των ατόμων με αναπηρία ηλικίας από 16 έως & 64 ετών (δείκτης GALI) και του δείκτη ΑΕΠ ανά κάτοικο (σε μονάδες αγοραστικής δύναμης PPS) στα 28 κράτη-μέλη της ΕΕ το 2016(*)

(*) Για την Ιρλανδία, την Ιταλία και το Λουξεμβούργο οι τιμές του δείκτη φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού στα άτομα με αναπηρία αφορούν στο 2015

Πηγή: EUROSTAT – EU SILC

Επεξεργασία: ΚΑΝΕΠ/ΓΣΕΕ

Το γράφημα χωρίζεται σε τέσσερα επιμέρους πεδία από δύο διασταυρούμενες γραμμές, εκ των οποίων η κάθετη αντιπροσωπεύει τη μέση τιμή (27.982,1€) του δείκτη ΑΕΠ ανά κάτοικο (σε μονάδες αγοραστικής δύναμης PPS), και η οριζόντια αντιπροσωπεύει τη μέση τιμή (37,9%) του δείκτη φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού των ατόμων με αναπηρία ηλικίας από 16 έως & 64 ετών (δείκτης GALI) στα 28 κράτη μέλη της ΕΕ-28.

Αριστερά της κάθετης γραμμής περιλαμβάνονται κράτη-μέλη που καταγράφουν τιμές του δείκτη ΑΕΠ ανά κάτοικο χαμηλότερες από την αντίστοιχη μέση τιμή της ΕΕ-28, ενώ δεξιά της κάθετης γραμμής περιλαμβάνονται κράτη-μέλη που καταγράφουν τιμές του δείκτη υψηλότερες από την μέση τιμή στην ΕΕ-28. Κάτω από την οριζόντια γραμμή περιλαμβάνονται κράτη-μέλη που καταγράφουν τιμές του δείκτη φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού των ατόμων με αναπηρία χαμηλότερες από την αντίστοιχη μέση τιμή της ΕΕ-28, ενώ πάνω από την οριζόντια γραμμή περιλαμβάνονται κράτη-μέλη που καταγράφουν τιμές του δείκτη υψηλότερες από την αντίστοιχη μέση τιμή της ΕΕ-28.

Στο παραπάνω γράφημα δεν καταγράφεται γραμμική συσχέτιση μεταξύ των συγκεκριμένων δεικτών. Ωστόσο, με βάση την κάθετη και την οριζόντια γραμμή που ορίζονται από τις αντίστοιχες μέσες τιμές των δεικτών στην ΕΕ-28 τα 28 κράτη-μέλη της ΕΕ διακρίνονται στις ακόλουθες 4 ομάδες κρατών-μελών:

- Στην 1η ομάδα (κάτω και αριστερά) περιλαμβάνονται 5 κράτη-μέλη της ΕΕ-28 με χαμηλό (ως προς τη

μέση τιμή) δείκτη φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού των ΑμεΑ και ταυτόχρονα χαμηλό (ως προς τη μέση τιμή) ΑΕΠ ανά κάτοικο: η Σλοβακία, η Σλοβενία, η Τσεχία, η Εσθονία, και η Πολωνία.

- Στη 2η ομάδα (πάνω και αριστερά) περιλαμβάνονται 12 κράτη-μέλη της ΕΕ-28 με υψηλό (ως προς τη μέση τιμή) δείκτη φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού των ΑμεΑ και ταυτόχρονα χαμηλό (ως προς τη μέση τιμή) ΑΕΠ ανά κάτοικο: η Βουλγαρία, η Ελλάδα, η Λιθουανία, η Ουγγαρία, η Ρουμανία, η Κροατία, η Λετονία, η Ισπανία, η Μάλτα, η Κύπρος, η Πορτογαλία και η Ιταλία. Στη συγκεκριμένη ομάδα ανήκει η κατηγορία top5 των κρατών-μελών της ΕΕ ως προς το δείκτη φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού των ΑμεΑ.

- Στην 3η ομάδα (πάνω και δεξιά) περιλαμβάνονται 4 κράτη-μέλη της ΕΕ-28 με υψηλό (ως προς τη μέση τιμή) δείκτη φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού των ΑμεΑ και ταυτόχρονα υψηλό (ως προς τη μέση τιμή) ΑΕΠ ανά κάτοικο: το Ηνωμένο Βασίλειο, το Βέλγιο, η Γερμανία, και η Ιρλανδία.

- Στην 4η ομάδα (κάτω και δεξιά) περιλαμβάνονται 7 κράτη-μέλη της ΕΕ-28 με χαμηλό (ως προς τη μέση τιμή) δείκτη φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού των ΑμεΑ και ταυτόχρονα υψηλό (ως προς τη μέση τιμή) ΑΕΠ ανά κάτοικο: η Γαλλία, η Ολλανδία, η Φινλανδία, η Αυστρία, η Σουηδία, η Δανία, και το Λουξεμβούργο. Στη συγκεκριμένη ομάδα ανήκει η κατηγορία top5 των κρατών-μελών της ΕΕ ως προς το δείκτη ΑΕΠ κατά κεφαλή.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΑ

Στην αρχή του κεφαλαίου μνημονεύτηκαν ως κείμενο-οδηγός για τους αναγνώστες και τους ερευνητές της παρούσας μελέτης τα 25 σημεία που τα κράτη-μέλη της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ συμπεριέλαβαν στο προοίμιο της **Σύμβασης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία**, η οποία υπήρξε το επιστέγασμα του πολύχρονου αγώνα των αναπηρικών οργανώσεων του κόσμου για θεσμική κατοχύρωση του δικαιωματικού μοντέλου της αναπηρίας.

Ολοκληρώνοντας την παρουσίαση των δεικτών για το δημογραφικό προφίλ, την πρόσβαση στην εκπαίδευση και την απασχόληση των **ατόμων με αναπηρία** (ηλικίας μεγαλύτερης των 15 ετών) από όλες τις διαθέσιμες βάσεις δεδομένων της Eurostat και απέχοντας δέκα χρόνια από την κύρωση και ισχύ της Σύμβασης του ΟΗΕ² (επτά από την κύρωση και ισχύ της από την ΕΕ³ και έξι χρόνια από την κύρωση και ισχύ της από την Ελλάδα⁴), μπορούμε να αποτιμήσουμε ενδεικτικά τη συγκριτική θέση των κρατών-μελών της ΕΕ σε σχέση με το ζήτημα της κοινωνικής ένταξης των ατόμων με αναπηρία και της ισότιμης πρόσβασής τους στα κοινωνικά αγαθά, ανιχνεύοντας περιορισμούς και εμπόδια στην άσκηση των θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων τους, σε σύγκριση με τον πληθυσμό των ατόμων χωρίς αναπηρία.

Σημεία του προοιμίου της **Σύμβασης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία** του ΟΗΕ μπορούν να εξεταστούν κατά αντιπαραβολή με τα βασικά ευρήματα του κεφαλαίου. Πιο συγκεκριμένα, στα σημεία (ο) και (κ) του προοιμίου της **Σύμβασης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία** του ΟΗΕ αναφέρεται:

«ο. Ανησυχώντας για τις δύσκολες συνθήκες που αντιμετωπίζουν τα άτομα με αναπηρίες, τα οποία υπόκεινται σε πολλαπλές ή επιβαρυνμένες μορφές διακρίσεων, βάσει της φυλής, του χρώματος, του φύλου, της γλώσσας, της θρησκείας, των πολιτικών ή άλλων απόψεων, της εθνικής, εθνοτικής, αυτόχθονος ή κοινωνικής τους καταγωγής, της περιουσίας, της γέννησης, της ηλικίας ή άλλης κατάστασης»,

«κ. Ανησυχώντας για το ότι, παρά τις διάφορες επίσης μετράξεις⁵ και δεσμεύσεις, τα άτομα με αναπηρίες

συνεχίζουν να αντιμετωπίζουν εμπόδια στη συμμετοχή τους ως ίσα μέλη της κοινωνίας και παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων τους, σε όλα τα μέρη του κόσμου».

Τα όσα θεσμικά έχουν επιτευχθεί τα τελευταία 60 χρόνια σε διεθνές και ευρωπαϊκό επίπεδο για τα δικαιώματα των **ατόμων με αναπηρία** είναι πολλά και σημαντικά. Ωστόσο, είναι εύλογη η ανησυχία του Οργανισμού, αφού, σύμφωνα με τα στατιστικά δεδομένα, οι διακρίσεις και οι κοινωνικές ανισότητες για τα **άτομα με αναπηρία** δεν μειώνονται, αλλά διευρύνονται σε ευρωπαϊκό επίπεδο (μεταξύ κρατών-μελών) και πιθανότατα εντός των κρατών-μελών (για παράδειγμα στην Ελλάδα καταγράφονται σημαντικές διαφοροποιήσεις στους δείκτες φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού, στο μορφωτικό επίπεδο και στην απασχόληση μεταξύ ατόμων με αναπηρία και χωρίς αναπηρία.

Όσον αφορά στη (σχετική & απόλυτη) φτώχεια στο σημείο (τ) του προοιμίου της Σύμβασης του ΟΗΕ αναφέρεται ότι:

«τ. Τονίζοντας το γεγονός ότι η πλειονότητα των ατόμων με αναπηρίες ζουν σε συνθήκες φτώχειας και αναγνωρίζοντας την κρίσιμη ανάγκη να αντιμετωπιστεί ο αρνητικός αντίκτυπος της φτώχειας στα άτομα με αναπηρίες».

Ωστόσο, στις συνθήκες έντονης οικονομικής ύφεσης και δημοσιονομικής πειθαρχίας, σε πολλά κράτη-μέλη της ΕΕ, και σε μεγάλη μερίδα του πληθυσμού τους, το ευρωπαϊκό κεκτημένο των βασικών **εργασιακών & ανθρωπίνων** δικαιωμάτων αποδυναμώθηκε (αλλού σταδιακά κι αλλού απότομα), θέτοντας πλέον τα δικαιώματα αυτά σε καθεστώς διαπραγματεύσεως. Υπερβολικά ωράρια εργασίας, διόγκωση της μερικής απασχόλησης, υψηλή ανεργία των νέων, των γυναικών, υψηλά ποσοστά μακροχρόνιας ανεργίας στη ηλικία 45-55 ετών, μείωση των συντάξεων και εν γένει των κοινωνικών μεταβιβάσεων, οδηγούν πολλά εκατομμύρια ευρωπαίων πολιτών στην κατάσταση της **φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού**. Σύμφωνα με τα στατιστικά δεδομένα, τα άτομα με αναπηρία και οι οικογένειές τους αναδεικνύονται με διαφορά οι φτωχότεροι μεταξύ των φτωχών, τόσο σε επίπεδο ονομαστικού εισοδήματος (κίνδυνος φτώχειας) όσο και σε επίπεδο υλικών συνθηκών διαβίωσης (δείκτης υλικής στέρησης) και συμμετοχής στην εργασία (δείκτης χαμηλής έντασης εργασίας). Η ανάλυση των δεικτών καθιστά εμφανές ότι τα επιδόματα αναπηρίας επανορθώνουν σε σημαντικό βαθμό τις οικονομικές ανισότητες, ωστόσο δεν τις εξαλείφουν.

ΟΗΕ, στις Οικουμενικές Διακηρύξεις Δικαιωμάτων, στα Διεθνή Σύμφωνα και στις Διεθνείς Συμβάσεις οι οποίες προηγούνται και μνημονεύονται στο προοίμιο

² Η Σύμβαση για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία τέθηκε σε ισχύ στις 4 Μαΐου 2008 και αποτελεί το σημαντικότερο θεσμικό κείμενο για τη θωράκιση του αγώνα του παγκόσμιου αναπηρικού κινήματος

³ Η διαδικασία κύρωσης της Σύμβασης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία του ΟΗΕ από την ΕΕ ολοκληρώθηκε τον Ιανουάριο του 2011

⁴ Η Ελλάδα υπέγραψε τη Σύμβαση για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία του ΟΗΕ στις 30 Ιουνίου του 2012

⁵ Με την έκφραση «διάφορες αυτές πράξεις και δεσμεύσεις» η πρόταση αναφέρεται στο Χάρτη του

Ωστόσο, θα πρέπει να σημειωθεί, ότι οι διαπιστωθείσες αποκλίσεις σε βάρος των ατόμων με αναπηρία στο σύνολο των κοινωνικών δεικτών ενδέχεται να υποτιμούν τα πραγματικά μεγέθη των ανισοτήτων, καθώς υπάρχουν σοβαρές μεθοδολογικές αντιρρήσεις που έχουν εκφραστεί τόσο από την Ε.Σ.Α.μεΑ. όσο και από τις συλλογικότητες της εργασίας αναφορικά με τους επιστημονικούς ορισμούς βασικών μεγεθών της οικονομικής και κοινωνικής πραγματικότητας. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν οι στατιστικοί ορισμοί των μεγεθών της απασχόλησης, της ανεργίας και της φτώχειας, οι οποίοι κατά το παρελθόν έχουν αποτελέσει σημεία τριβής των **συνδικάτων** με τις στατιστικές αρχές στο κατά ποσό αποτυπώνουν την πραγματικότητα του κόσμου της εργασίας, με ή χωρίς αναπηρία.

Στο (ζ) σημείο του προοιμίου της Σύμβασης του ΟΗΕ γίνεται αναφορά στην **οριζόντια ενσωμάτωση** της διάστασης της αναπηρίας στις **στρατηγικές βιώσιμης ανάπτυξης**.

«ζ. Υπογραμμίζοντας τη σημασία της ένταξης των ζητημάτων αναπηρίας, ως αναπόσπαστο τμήμα, στις σχετικές στρατηγικές βιώσιμης ανάπτυξης».

Η **οριζόντια ενσωμάτωση** της διάστασης της αναπηρίας σε όλες τις πολιτικές, δεδομένου ότι η βιώσιμη ανάπτυξη αφορά όλους τους τομείς, επιτάσσει **διατομεακές** πολιτικές για την αναπηρία (συνέργεια πολλών υπουργείων) στο πλαίσιο της εφαρμογής μιας εθνικής στρατηγικής για την αναπηρία. Η διατομεακότητα προϋποθέτει την υψηλή ιεράρχηση των ζητημάτων της αναπηρίας στους στρατηγικούς σχεδιασμούς όλων των διοικητικών οργάνων και αρχών και –κυρίως– συστηματική **οριζόντια αποτύπωση** των βασικών μεγεθών του πληθυσμού των **ατόμων με αναπηρία** στο στατιστικό σύστημα. Η διατομεακότητα απαιτεί τη συλλογή στοιχείων διαφορετικών αναλυτικών επιπέδων που όμως οφείλουν να πληρούν το κριτήριο της συγκρισιμότητας. Προκειμένου να καταστεί ορατή και να αναλυθεί στις πραγματικές της διαστάσεις η μεγάλη αυτή πληθυσμιακή ομάδα, χρειάζονται αξιόπιστα και έγκυρα στατιστικά εργαλεία ικανά να αποτυπώσουν αφενός το γενικό σύνολο των ατόμων αυτών με κοινό γνώρισμα την κατάσταση υγείας που σε αλληλεπίδραση με το περιβάλλον περιορίζει τη δραστηριότητά τους, αφετέρου τις ιδιαίτερες υποκατηγορίες και τους περιορισμούς που αυτές αντιμετωπίζουν.

Όμως, στο **ευρωπαϊκό στατιστικό σύστημα** ο **κύριος** όγκος των δεδομένων αφορά στα άτομα ηλικία από **15 ετών & άνω** στο τομέα της **υγείας** (μέσω της έρευνας European Health and Social Integration Survey, EHSIS διενεργούμενη ανά **πενταετία**) και στον τομέα της **απασχόλησης** (μέσω της ειδικής Έρευνας Εργατικού Δυναμικού για τα άτομα με αναπηρία διενεργούμενη ανά **δεκαετία**), ενώ για τα θέματα **φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού των ατόμων με αναπηρία** διενεργείται σε **ετήσια** βάση η **Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών** (EU-SILC) που αφορά στον πληθυσμό 16 ετών και άνω. Για τον τομέα

της **εκπαίδευσης των ατόμων με αναπηρία προσχολικής & σχολικής ηλικίας** δεν υπάρχει αντίστοιχη έρευνα σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Το συγκεκριμένο κενό επιχειρεί να καλύψει ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός για την Ειδική & **Ενταξιακή Εκπαίδευση** (European Agency for Special Needs and Inclusive Education, EASIE) που αποτελεί πρωτοβουλία της Δανίας και χρηματοδοτείται από την ΕΕ. Αντιστοίχως στο **εθνικό στατιστικό σύστημα** ο όγκος των δεδομένων για τους τομείς της **υγείας** και της **απασχόλησης** για τα **άτομα με αναπηρία** είναι ελλιπής, ενώ για τον **τομέα της εκπαίδευσης** είναι υποτυπώδης⁶.

Αξίζει, τέλος, να τονιστεί ιδιαίτερα το γεγονός ότι κάθε μια από τις παραπάνω ευρωπαϊκές βάσεις δεδομένων βασίζεται σε εξειδικευμένους στον τομέα ορισμούς της **αναπηρίας** χωρίς έναν κοινό ορισμό –που να λειτουργεί ως ορισμός-γέφυρα μεταξύ τους– γεγονός που περιορίζει τη δυνατότητα επεξεργασίας **διατομεακών** στρατηγικών για την **οριζόντια ενσωμάτωση** των ατόμων με αναπηρία.

Ωστόσο, η Σύμβαση και η εθνική νομοθεσία καλούν σε μια ριζική αναδιαμόρφωση των στατιστικών προκειμένου αυτές να ενσωματώσουν τη διάσταση της αναπηρίας υπό τη **δικαιωματική** οπτική, καθώς η πλειονότητα των υφιστάμενων έως σήμερα στατιστικών δεδομένων στην Ελλάδα, αλλά και στην Ευρωπαϊκή Ένωση, εξακολουθούν να διαπνέονται από τη φιλοσοφία των ιατρικοκεντρικών αναγνώσεων της αναπηρίας.

Η ερευνητική ομάδα της Ετήσιας Έκθεσης για την Εκπαίδευση 2017-2018 του ΚΑΝΕΠ/ΓΣΕΕ που διερευνά τα βασικά μεγέθη της **Ειδικής Αγωγής & Εκπαίδευσης** εκτίμησε ότι δεν θα μπορούσε να επεξεργαστεί ουσιαστικές προτάσεις **εκπαιδευτικής πολιτικής** στο αντικείμενο, αν δεν είχε εκ των προτέρων μελετήσει σε έκταση τα **κοινωνικά εξαγόμενα** (social outcomes) της **εκπαίδευσης** στην **απασχόληση** και στο **επίπεδο διαβίωσης των ατόμων με αναπηρία** σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο, ακριβώς λόγω της αλληλεπίδρασης του πληθυσμού των **ατόμων με αναπηρία εντός** και **εκτός** του εκπαιδευτικού συστήματος με τα εμπόδια του περιβάλλοντος.

Η **Ειδική Αγωγή & Εκπαίδευση**, όπως και η **Ανώτερη Δευτεροβάθμια Επαγγελματική εκπαίδευση**, μπορεί να είναι **μικρά** και **υποτιμημένα** **μεγέθη** του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος, αλλά κατέχουν **ποιότητες** σημαντικές για την **ποιοτική** αναβάθμιση ολόκληρου του συστήματος.

⁶ Στο Μέρος Β της Ετήσιας Έκθεσης για την Εκπαίδευση 2017-2018 του ΚΑΝΕΠ/ΓΣΕΕ θα παρουσιαστούν χρονοσειρές που έχουν δημιουργηθεί από τον Ευρωπαϊκό Οργανισμό EASIE (χωρίς στοιχεία για την Ελλάδα) και οι διαθέσιμες χρονοσειρές της ΕΛΣΤΑΤ για τα ειδικά σχολεία και τα τμήματα ένταξης.

**ΚΕΝΤΡΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ
ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ - Γ.Σ.Ε.Ε**

Διεύθυνση: 3^η Σεπτεμβρίου 36 - 10432 ΑΘΗΝΑ

Τηλέφωνο: 210 – 52 18 700, Φαξ: 210 – 52 18 754

email: info@kanep-gsee.gr, ιστοσελίδα: www.kanep-gsee.gr